

ואם לא היה צפחו אז עד סיומן שהשפיעו, מחין
 או מאי זה סבב ניתוסף בו כה ויכולת אח"כ
 להשפיע ממה שלא היה יכול להשפיע קודם, כי
 אם הוא מהשפעה הראשונה למה לא השפיע לו כל
 סבה בשעה אחת והנזקק להשפיע בשתי פעמים,
 ומעלמו אי אפשר שיתוסף בו מה שלא הוספע בו,
 ואם כן דברים אלו לא יסבבם השכל והסבבה
 הנכונה, ומלבד זה שהם סובלים על דרך החיוב
 והקדמות ושוללים הרגון האלפי הסבביותה,
 ובחמנותו אהנו לא יקשה שום דבר מזה, כי
 הוא ית' ברא המלאכים והנגלים ועולם המחיות
 בשעה שאלה, וכמו שאלה בעשרה מאמרות ובשעה
 ימי בראשית ובראשית המהולל ברא דברים רבים
 מתחלפים למיניהם עם היותו הוא ית' וית' אחד
 פשוט ולא תאמר כי זה מן הנמנעות, כי כמו
 שלא יתואר השם ית' ביכולת על שיהיה החלק
 שזה אל הכל או שיהיה קוטר המרובע שזה ללצטו
 וכיוצא בזה, ולא יתואר נשיותו הוא ית' אחד
 פשוט נמשך ממנו ריבוי, כי לא נאמר זה אלא
 בצננעות שא"ל לשכל לצייר ממציאותם אלא
 בהקדמה זו שמהאחד השפוע לא ימשך ריבוי,
 שפרי אף לאב"ן סינ"ל נמשך ריבוי על ידי
 השתלשלות והפילוסוף המסבבים שבהם שהקשה
 והתר סברהם זו בענין השתלשלות, ואמר כי גם
 שהקדמה שזכר היא נלווית תלדק צפועל
 הפרטי המעוין לא נשי"ת שהוא הפועל הכולל
 וכו' וכמו שהצדק הרב בעל העיקרים ז"ל ס' י"ג
 מתאמר שני, ואם היה דבר זה בכלל הנמנעות
 גם שה"ל לא היה מתואר על זה עם היותו פועל
 כולל, וסבבה זו הפילוסוף קרוב למה שכתבנו
 כפי מה שהצדק בעל העיקרים ז"ל, ולא היה
 רע צניני שהצדק סבבה זו אלא ששתסס לסבבה
 האחרת מהשתלשלות השכלים והנגלים, שכתב
 והעולם דרית לפי דעת אחד ולפי דעת וכו'
 כי ריבוי הדברים שנח"ל צפועל הם תלד
 האמליים וכו', ולמעלה ס"פ בענין השתלשלות
 השכלים הזכר כתב זה דעתי בהשתלשלות
 הדברים מן הסבה הראשונה כפי דעת וכו',
 שנראה מדבריו שאין מדביל בין סבבה זו לזו בענין
 אמות תורתו וקדושה, גם כי בכלל דבריו שעה
 סבבה זו האחרונה וכתב שצדק האמת הכריחו
 לפילוסוף לדמות על החידוש, אלא שיהיה הסבבה
 הראשונה להרמב"ם ז"ל בחבורת ארופא המפורסם
 ועל זה לא סבדיל בין צ' הסבבות, ואי איני
 יודע ולא תלתי בזהו מקום יאמר זה הרב ז"ל
 אפילו בצדק כי בפרק כ"ב מהחלק השני הביא
 סבבה זו רד' גזרות שהסכים עליהם הפילוסוף
 וכתב אח"כ ז"ל, ואחר אלו הסקדמות אומר
 שזה אשר יזכרו כי השכל האחד סבב לשני וכו'
 השכל האחרון מסס פשוט הוא בלא ספק ומאין
 נמלאת הרכבה הנמלאת באלו הנמלאות על ל

החיוב כאשר יתשוב הפילוסוף ע"כ, סרי שהקשה
 עליו כי לא יעלה בידו לתלות הרכבה וריבוי
 צריבוי השכלים העלולים:
 עוד כתב ועם סודאחתי לו בזאת המחשבה והסבבה
 אף היו השכלים סבב לחיוב הנגלים מהם
 ואינם ערך בין החומר והנבדל אשר אין לו חומר
 כלל וכו', עוד כתב ישאל ויאמר לו סענין האחד
 הפשוט שהוא אשר יתחיוב ממנו סנגלל וסנגלל
 מורכב מב' חמרים וב' נורות וכו', כתב עוד
 הגם כבר התבאר לך שלא ימשכו אלו העניינים על
 לך החיוב אשר יזכרו, וכן עוד חילוף תנועת
 הנגלים לא ימנעו ערך קלחם סדר קלחם תחת
 קלחם עד שיאמר צדק ל' סחיוב וכו', והגם צ"כ
 ענין פותר לכל מה שזונה צנניתי הסבבים
 כשיבחן ענין סנגלל, וזה שאם היה חומר סנגלל
 וכו', וזה שהיית השרשים כלם ועוד סוכניים
 וכו', עד מ"ס אבל כשנאמין שזם כולו צבונת
 מכון פעלו ויהיו בזה סגזרו חכמות אשר לא
 תושג לא יתחיוב לני דבר מאלו השאלות כלם
 אבל יתחיבו לני שיאמר שזם כולו על לך החיוב
 לא ברטון רואה וכו', וימשכו אחריו סרקות עלמות
 מאד. והם היות האל ית' אשר יודע כל משכיל
 בשלמותו לא יתחיל דבר בכל הנמלאות ואילו צקס
 להאריך כגן צבוב או שכל רגל תולעת וכו',
 עד אשר כתב וסכלל סוף שכל מה שזמר-ובל
 הנמלא אשר מתחת סנגלל סירח עד מרכז הארץ
 הוא אמת בלא ספק וכו', אבל כל מה שידבר
 סנגלל סירח ולמעלה הגם פלו צדמות מהשפעה
 וסבבה מלבד קלח דברים, כ"ס צמה שיאמר
 בסדר השכלים וקלח אלו הדעות האלפיות אשר
 יאמינם ובהם סרקות עלמות והספסדים הנראים
 המבוארים בכל האמות והתפסקות הדעות ואין
 מופת לו עליהם עד כאן. מה שהאריך הרב ז"ל
 בס' זה עוד מה שדבר הפילוסוף בחלסיות צפועל
 בסדר השכלים שהשיג עליו צכמת פנים כמו
 שכתב למעלה, וכתב צפ"י אבל כשנאמין שזם כולו
 צבונת מכין פעלו ויהיו בזה סגזרו חכמות
 אשר לא תושג לא יתחיוב לני דבר מאלו השאלות
 כלם, הגם שזעמו דעת סלימה עם תורתנו
 הקדושה שהכל נברא ברצונם הפשוט וכפי מה
 שגזרה חכמתו אשר לא תושג, ויפס סרקות
 עלמות והספסדים נראים שכתב הפילוסוף,
 ואין א"כ כתב הרב בעל העיקרים ז"ל וכו' דעתי
 בהשתלשלות הדברים מן הסבה הראשונה כפי דעת
 הרמב"ם ז"ל וקלח צכמי הישמעאלים, וסוף לא
 כן ידמה ולבו לא כן יתשוב אלא תדרש תושב
 שימשכו אחר זו הסבבה סרקות עלמות מאד
 כמו שכתוב למעלה, כי זהו לני שיאמר שזם
 כולו על לך סחיוב לא ברטון רואה וכו', וזה
 כפירס בחורתנו סקדושה, וגם כי בעל העיקרים
 ז"ל היה צקי יומר ממני צספר המורה לא אחשוב
 שיחלף מה שיהיה לו בצכברו, כי ידך אמוס
 וסבבה

וסברה כתב מה שכתב בפרק זה ואי אפשר שיכתוב הספר במקום אחר כי דבריו מכוונים ואין צדק נפחל ועקש אם לא יספכו דבריו קלה מפרשי ספרו, ולאך על בעל העיקרים ז"ל כי הוא חכם חורני וכל דבריו משיירות על האמונות הטורניות, כי ה"ו שיאמין הוא סברה צעין שהשתלשלות אלה מסדר טעניים כפי דעה, וכמו שכתב זה דעמי בהשתלשלות הדברים מן הסבה הראשונה כפי דעמו וקלה הכמי שיטמעאלים, ולא הביא דעה זה בספרו אלא לפרש המאמר שאז"ל לכל נחת בן זוג ולי לא נחת בן זוג וכו' כמו שפירשו בפרק זה פירוש נאה לפי פ"ן סדרך, וכן נראה ממה שכתב אחר כך בפרק י"ג סברה הפילוסוף האחד אשר לא יקרה לדעתנו ונתן בה עוב טעם ודעה, כי קיום השמים והארץ היא על 75 המאות והאזורה לא על 75 החיוב, נראה כי על דעת האחר שכתב למעלה פ"א הוא על 75 החיוב, וכן בפרק י"ב במציאות המלאכים כתב שמציאותם הוא כשיהיה האחד עלה והאחד עלול ולפי זה ישו עשרה כמספר הסגללים או ט' וכו', וכה יאמרו כי מספרם כפי מספר הסגללים המתועשים וכו' וס' מ"ט או נ' כמספר המישיים וכו', וכבר כי כל זה חולק על דעת התורה וכו' אלא שמציאות המלאכים כפי מה ששינו מחארי השלימות אשר בו לא מולת שיהיה האחד עלה והאחד עלול והבדלם כפי הסגנה כמו שהארץ סס :

ויצא לנו מכל זה כי עם היותו ית' אחד פשוע ברא כל הדברים הרבים עליונים ותחתונים, כיון שבראם ברצונו טעחלם כמו שכתבנו למעלה, שהוא שלא כדרך עוב ואינו מן הנמנעות, או כפי מה שכתב הרמב"ם ז"ל בפ' הגזר שזה כולו בכוונת מכוון פעלו ויחדו במה שגזרם חכמתו אשר לא תושג, וכבר כי לפי שזכרך קצב לא ימשך ריבוי המאחדות שפוטם אמר כמו שגזר חכמתו אשר לא תושג, ומכאן יתבאר יושר אמונת הרב בעיקרי תורתנו הקדושה במה שלא היה יכול לקרב לשכל דרך בריאש טבעית, הוא מיחס לחכמתו ית' אשר לא תושג, ואינו הולך אחרי דרכי הפילוסופים במה שיש בו הריסם וכפירה בשום עיקר מעיקרי התורה המתמיה אלא אחר קבלת אברהם אבינו ע"ה ראש האבות וקבלת מעש רבינו עליו השלום כמו שכתב במה מקומות מספרו הנכבד :

פרק שנים עשר

כל העיקרים רמוזים בתורה בפרט אלו סד' עיקרים שסס שנים שסס ארבעה, קדמותו בכלל מציאותו, שאינו גוף בכלל אחדותו, וסס רמזים גד' חלקי התורה שסס ד' חופשים לבד מעש תורה, כי ספר בראשית מורה כולו על

מציאות ס', שצדא שמים וארץ וכל לזכרם ושהשתלשלות הדורות בהנחת השי"ת עליהם כמו שכתב בכל ספורי האבות ע"ה, וספר ואלם שמות רומז על קדמותו ית', המורה על היותו כחו בלתי בעל תכלית וכמו שכתבנו למעלה, כי מוז נמשך כמו הגדול בנשים והנפלאות המפורסמות שעשה במלאים ובים סוף, וכן מה שעשה לישראל בירידת סמן ובעניי כבוד והבאר בזכות האחים הנבחרים ונתינת התורה ושאר הנסים הנרמזים בספר זה עד אשר שכן שכינתו בחוכם, וספר ויקרא שהוא תורת כהנים רומז על אחדותו ית', שנתיחד עם ישראל בסיותו מיוחד לו הסגנון שבהם וסס הכתיבה סלויס בלתי רמז וכהו לי וסיו לי סלויס, לשרת לפיו ולסקריב קרבותו נדבה וחובם על ישראל כדי שיהיו נקיים מכל חטא ויהיה מיוחד שמו עליהם לעולם, וספר במדבר סיני רומז על היותו ית' לא גוף ולא כח בנוף, כי לא הספיע כל מה שעשו במדבר במחלוניים במחלוניים צדעה קרה ודברים אחרים שעשו וסדברו עד כבודו ונכש רחמי שלא ללכותם במדבר, אשר זה מורה היותו משולל מאום גשמות בהיותו מלא רחמים ולא נזכר בו תאר איזה הספיעלות אלא דבור בני אדם, ובספר משנה תורה נכתבו אלו העיקרים סד' בפרוש, כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אלו כס' אלהיו וגו', כי לא ראיסם כל תמונת וגו' שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, מעונה אלהי קדם וגו', כי בהיות ספר זה כאילו מעש ידבר דבריו, כולרך הוא שהשיג אחתותו במה שעלה ושמתי יורד להעיד על מציאותו ית' ויחדו ושיהיו גוף וקדמותו בפרוש וכמו שהוא רומז בארבעת הכספרים כחזר :

והגה ד' עיקרים אלו ככללים בשנים מהם, קדמותו בכלל מציאותו, שהוא נמלא קדמון, ואינו גוף בכלל אחדותו, שהוא אחד פשוט בלי גוף ולא כח בנוף, ובסיות כלל סד' עיקרים מורים על מחותו ית', מה שאין כן שאר העיקרים נלמדינו בתורה הסמימה שנבראת ממחותו ית' במלות עשש ומלות לא מעשה, במס שבייטי לבינו ית' ובמה שבייטי לבייטי, כי מה שחלוי בייטי לבינו מורה על מציאותו וקדמותו, כי בהיותו נמלא וקדמון בלתי תכלית חייבים אלו לשמר ולעשות כל מה שנלמדינו לעשות לכבודו ולגדולתו ומה שהזכרנו מעשותו שלא למרות עיני כבודו, ומה שחלוי בייטי לבייטי מורה על אחדותו ושאינו גוף ולא כח בנוף, כי בהיותו הוא ית' אחד פשוט בתכלית שטיפות חייבים גם כן אחרת נכסיה באחדות כלפי אחד ומצי דמני לאחד ממנו לא נעשה לאחד מחבריו, וזה כלל גדול בתורה והאצת לרשך כחוך, וסס כל התורה כולס ככללת בשני עיקרים אלו ססס ארבעה, המורים על מחותו ית' וסספעת מחותו ית' שהיא התורה שכולס שמותיו של הקב"ה המורים על מחותו וגדולתו ית' :

ובן

ובן שני לוחות העדות באלה שיה כחוב ה' דברות
 שבינו ית' לבינינו, ובשני היה כחוב ה' דברות
 שבין אדם לחבירו, והלכות על הסוכות המזכרת,
 מליאותו וקדמותו היה מורה הלוח האחד, והלוח
 שב' היה מורה אחרותו ושואו פשוט בלי גוף,
 וזהויות הוראת הלוח הראשון במה שבינו יתברך
 לבינינו מלד מליאותו וקדמותו, הזכר בכל אחד
 מחמשת הדברות שם ההיות המורה על מליאותו
 יתברך וקדמותו, מה שלא הזכר בה' הדברות
 האחרונות שאינם אלא בין אדם לחבירו, וכן יש
 מעלה אחרת בלוח הראשון היות קלה אחרותו
 עומדות בנם, וכן מ"ם וסמ"ך סתומות, מה שלא
 היה בלוח הב', כי לא היה בהם אלו הב' אותיות,
 ואפשר ליהם מעלת זו, למה שמכרז בהיות ענין
 הלוח האחד מורה על מליאותו ושואו קדמון,
 כי אין היותו קדמון זולת מליאותו אלא שמליאותו
 היה בלי קץ ותכלית קודם שנברא העולם ואחר
 שילמד לאין קץ, וכן הוא הוראת המ"ם והסמ"ך
 שבלוחות השאירי שואו מכתב האלפנים הוא מורה
 על מליאותו ומקף הוא גשם הספריטון שבתוך
 סמ"ם והסמ"ך, ובגשם שבתוך האות הוא רמז
 לעולם הגלגלים ועולם השפל שבתוך הגלגלים
 כי כלם בגשם והאל ית' מקף אותו מכל רומותו
 כי הוא מקומו של עולם, כי האויר של המ"ם
 וסמ"ך הוא היה מה שכתב סאל ית' ובגשם קלה
 הלוח נשאר תלוי בתוכו כמו פסוקו היה הוא הולך
 ארץ על בלימה, וכמו שאין מקום לשום נברא
 בעולם ללאה מן הגשם שהוא כן מהות מליאותו
 ית' אינם מוכנת לזולתו, וכן בהיותו מקף ב'
 אחרות אלו מכל הולדיו, כי מורה על כי הוא
 קדמון ועליו קודם שבריא ואחר שבריא, כי
 הוא מקף ומלמעלה ומלמטה מן הולדיו ואין לו
 שום החלות בעולם, בין בזמן שהעולם קיים בין
 בזמן חרבנו, הוא ית' שמו חי וקיים לעולם,
 וכמו שאלו האחריות בנם היו עומדות בלוחות, כן
 הוראתם שהוא על עולם הגלגלים והשפל שבתוכן
 הן עומדין בנם, שאין להם על מה שיסמכו אלא
 במאמרו ית' :

ששני עשרה בכל לוח הראשונים היו ב' פעמים
 כתובים בלוח אחד. או ד' פעמים ששני עשרים,
 או ח' פעמים ושלו ארבעים בלוח האחד, החמשה
 הראשונים כמה פעמים בלוח אחד והאחרונים בלוח
 הב' כמה פעמים, להבדיל בין מעלת הראשונים
 שיהיו בלוח אחד, לאחרונים ששם בין אדם
 לחבירו, וכן נראה ממה שאמרנו עשרים בלוח זה
 ועשרים בלוח זה, ולא אמרו ב' פעמים בלוח זה
 וב' פעמים בלוח זה או ד' פעמים בלוח זה או
 פעמים בלוח זה, שהיה נראה שכל עשרת הדברים
 היו כתובים כמה פעמים בכל לוח וכשלאמרנו עשרה
 או כ' או מ' נראה שהוא כולל החמשה דברות
 הראשונים שבלוח האחד וכפל האחרונים שבלוח
 הב', שאם היו כל העשרה כתובים על לוח אחד
 אשילו טעם אחד למה היום לריד לוח שני בלוח
 אחד היום מספיק, אבל בהיות מעלת הראשונים
 שבינו ית' לבינינו מן האחרונים הולרכו ב' לוחות
 אצנים, באלה ה' הראשונים ובשני האחרונים,
 וענין הכפל ב' פעמים או ד' בלוח אחד כדי
 שלא יבאר בלוח מקום פניו וחלק אלה מה שבין
 ית' ללוחות ותיבס לתיבס ושיטה לשיטה :

וכפני החמשה דברות האחרונים הם קלרים
 הרבה מן הראשונים וישאר בלוח השני
 פניו בהיותו שום בשיעורו לראשון, בין שיאז
 כתובים החמשה פעם אחת בכל לוח או ב' פעמים
 או ד' או החמשה בכל לוח, כלמקד לומר כי היתה
 חקיקת וחריתה החמשה דברות האחרונים שבלוח
 השני גדולה מחקיקת וחריתה של לוח האחד
 חקיקה גשם מביא בה' דברות האחרונים
 הקלרים כל השיעור שמגדל בדברות הראשונים
 הארוכים, כדי שיהיה נקרא ונראה יותר מה
 שהזכרנו בינינו לבינינו, שיהיה האדם רע מנעוריו
 לתאוות ממה שהוא בינינו לבינו ית' שאין סילר
 מקטרג עליו על כך :

ואפ"ש גם כן לומר כי כל דיבור הים כתוב
 בשיטה אחת בין בלוח האחד בין בשני, וכל
 שיטה מביאם כדי שיעור חקיקת דיבור אחד היותר
 ארוך, והדיבור הקצר שבדברות הראשונים היה
 כתוב בתחלת השיטה עד סופו, והיה נשאר שארית
 השיטה פניו לספסק בין דיבור לדיבור, ואם כן
 היה כתוב בלוח שני לא תהיה בשיטה אחת, לא
 תהיה בשניים, וכן השאר בחמשה שיטות כמו
 הדברות החמשה שבלוח ראשון שהיה כל אחד בשיטה
 אחת כמו שכתבתי, ואם כן יקשה על כל פנים
 איך הכרח היה לכפול עשרת הדברות בלוחות
 כמה פעמים, שאם היה הלוח גדול כדי שלא יבאר
 מקום פניו וחלק, אשילו יסיח כל דיבור מרות
 על שיטה אחת היא אפשר לפרווח השיטות ולעשות
 ה' שיטות שוות בכל לוח כפי מה שאמרנו, והיה
 המרות והחקיקה גשם ושום בכל הדברות הראשונים
 והאחרונים בשני הלוחות :

ועל כן נלייר קודם לומר למי שמוכר שהיו
 כתובים

כתובים יותר מחמשה דברות בכל לוח בלוי זה לוחות היו יותר עוב טעם למה הוכטלו ולמה היו בשני לוחות ולא באלה, וזה כי הכתוב אמר לוחות כתובים משני עבריהם מזה ומזה הם כתובים, ומז'ל אמרו הלוחות ארכין ששה רחבין ששה ועינין שלשה :

התנא הראשון סובר שלכתוב אלה חמשה בכל לוח כמ"ט (דברים ד') ויכתבם על צ' לוחות אבנים, וכמו שנתתם הסברא שאין לורך לכתוב עשרת הדברות בלוחות אלה פעם א' לצד, ומ"ט משני עבריהם מזה ומזה רוצה לומר שהיה חרות וחקוק מעבר לעבר וכמו שאמרנו מ"ט ומסמך שבלוחות בנם היו עומדים, ואם היה אומר משני עבריהם לצד היה אפשר שלא יהיה עוברת הכתיבה מכל וכל מעבר לעבר, אלא שהיתה נראית הכתיבה מן העבר שהוא אחר לכתיבה, כמו מי שכותב בנייר דק שהכתיבה נראית ונקרית כל לוחות האות מהעבר האחר, לזה סולק לומר מזה ומזה הם כתובים שהכתיבה היתה בזקעת מעבר השני כתיבה ממש כמו בצד שהיתה כתובה, וא"כ היה מ"ט ומסמך עומדות בנם : **והתנא** השני שאמר עשרה על כל לוח ולוח, סובר שהחיקה והחריתה של ה' הדברות היתה בזקעת ג"כ לעבר האחר ומפני שלא היו נקראים הדברות מהעבר האחר להיות האותיות מסופכות, סובר כי מה לורך שהיה נראים מהעבר האחר אם לא יהיו נקראים כדרכם אלא להסבין האותיות והתיבות, ולזה מושב כי היו חקוקות האותיות מעבר הא' והיה ריוח בין אות לאות יותר ממלא אות, ובאותו ריוח מן העבר האחר היו חקוקות האותיות והתיבות של ה' הדברות פעם אחרת כסדרן לשיוכלו לקרותם ג"כ מהלד השני, הרי עשרה בכל לוח, ולא היתה חבוב הפסק בין אות לאות היות שהיה כתוב מלד האחד והיתה בזקעת לצד האחר בין אות לאות, כיון שלא היתה אות ניכרת מאותו הלד אלא מהופכת באופן שלא היה נקרא מכל לד כי אם חמשה דברות :

והתנא השלישי שאומר עשרים בכל לוח, סובר שמעבר אחד היו כתובים וחרותים עשרה הדברות ומלד האחר בין אות לאות היו גם כן כתובים וחרותים פעם אחרת כמו שאמרנו לדעת התנא השני :

והתנא הרביעי שאמר ארבעים על כל לוח, עשרים הם כמו שאמרנו, והעשרים האחרים בארבע זוויות העובי שהיה שלשה טעמים העובי באורך ששה בכל לד, וא"כ הארבע זוויות היה מכיל בזה כל מה שהיה מכיל בשני העברים השמחיים שם ו' על ו', כל שני לדדין מהארבעה היו ששה על ששה כמו שעת האחד של לוח אחד, והיו חמשה דברות בכל לד מן הד' ששה עשרים, כי חמשה שברו חקוקים בצד

האחד ועוצרים ללד שכנגדו היה ריוח בין אות לאות ובאותו ריוח היו כתובים בצד שכנגדו והיו עוצרים ג"כ ללד האחר, וכן בשני הלדדין האחרים נמלא ששה עשרים בארבעה הלדדים והעשרים של צ' השטחים של ו' על ו' ארבעים בכל לוח כלם אותיות שוות בשיעור, ואכלן בזקעות משני עבריהם מזה ומזה כמו שכתבתי ולדעת כולם יהיו מ"ט ומסמך שבלוחות בנם ובכל לד מהשני טעמים של ו' על ו' היו נקראים כל העשרת דברות כסדרן, וכן כשהיו מעמידין אותם על עוביין שהוא ג' היו נקראים כל העשרת הדברות בצד השני של מעלה ובלד השני שלפניו כסדרן, וכן בשני הלדדין האחרים של השני, ונמלא ע"ד זה היו כתובים עשרת הדברות בשני הלוחות משני עבריהם כזו הלורה א ג ב י הנה אותיות אבני ים ריוח ביניהן כמלא אות, ומן העבר האחר קודם האל"ף של אבני מ"ט של עבדים, ובין אל"ף לגמ"ו יו"ד של עבדים, ובין יו"ד לכ"ף דל"ת של עבדים, ובין כ"ף ליו"ד צ"ת של עבדים, וכן אות מהופכת בין אות לאות, עד שבין המ"ט של עבדים ובין היו"ד מתחיל אל"ף של אבני מהעבר האחר, אם היה כל הפסוק של אבני בשטח אחד בלוחות, הכלל הוא כי אם היה בשטח אחד עשרים אותיות, היה ריוח בין כל האותיות לפעמים אותיות אחרות שהיה מתחיל מהעבר האחר מסוף השטח, ובין אות לאות היתה חרותה אות אחרת מסעשירים כחנקס, ומן הלד האחרת היתה נראית מהופכת, זה הוא למי שאמר עשרים על לוח א' או ארבעים, אבל למי שאמר עשרה או חמשה על לוח אחד, לא היה חרות כ"א מן הלד האחד בלוח כל העשרה או חמשה. ונראה שהיו כל האותיות של עשרת הדברות שכן תרי"ג מלבד אשר לרעך עוברת זו אחר זו מבלי הפסק בין חיבה לחיבה ובין פסוק לפסוק. אלא כולן כמו חיבה אחת מחולקת לכמה שיטות שוות כל כך אותיות בשטח אחת כמו שביטא אחרת עד סופן, שהרי אמרו חז"ל (מכילתא) את כל הדברים האלה לאמר ומה ת"ל אבני ולא יהיה לך אלא מלמד שאמר המקום עשרת הדברות בדבור אחד מה שאי אפשר לצ"ו לומר כן וחרו אחד ופרטן, ואמר ג"כ (שמות כ"א) וכל העם רואים את הקולות ראו דיבור של אש ויולא מפי הנבזרה ונחלז על הלוחות, שנאמר (תהלים ל"ט) קול ס' חונב לבבות אש, ובהלטרף צ' מאמרים אלה נאמר שכל עשרת הדברות שנאמרו בדיבור אחד נחלזו על הלוחות מיד צבת אחת האותיות זו אחר זו בלי הפסק חיבה ופסוק ופרשה, להורות על הנס הגדול שנעשה בעשרת הדברות שנאמרו בדיבור אחד מה שאי אפשר לצ"ו, ובסיותן תרי"ג אותיות רומזות לתרי"ג מלות, הרי כל אות ש"ל ונראה לעלמא על המלוא המיוחדת או נרמזת בה ואינה נקשרת עם שלפנייה

שלימה ושל אחרים, ואחר שחזר ופרטן נקשרו ד' אותיות הראשונות ונקרא אח"כ, וכן כל היבנה והיבנה ופסוק ופסוק ופרשה ופרשה, כמו שהן כתובות בס"ת שכתב אח"כ מרע"ה מפי הגבורה בהפסק בין אות לאות ובין היבנה ובין שטת ובין פרשה לפרשה, ולכן נקראו לוחות העדות שהן עדות שהמקום ב"ה נתן עשרת הדברות בדיבור אחד מה שאל"ל לב"ו, ושנחקקו מיד כשאלה הקול מפיו על הלוחות, ומפני שאין עדות בפחות משנים נחקקו בשני לוחות, וכן הן עדות למרע"ה שפירש להם עשרת הדברות מפי הגבורה ולא מפי עצמו כהיות עשרת הדברות נחלבות על הלוחות כמו שאמרן הוא מפי הגבורה, ואין מקום להפיקורסים לומר שהוא חקקן, כי הלווחות מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא חרות על הלוחות, כי מן הלווחות עצמן ומגשם הספירי שלהן וריבוען ואלכסונו וענין הים נראה לכל בלי עולם דבר גבוי ומפורסם שהיו מעשה אלהים נבראות כך כמו שהיו ולא היו נחלבות מאבן גדולה, וכן המכתב הים נראה כהיה כתב אלהים בלי שום ספק שלא על יד אדם, כי בשמיר ג"כ לא היה אפשר לחקוק ולחרות האותיות כמו שהיו חקוקות וחרותות ומחירות על הלוחות, וא"כ היו עדות לישראל ולמשה שעשרת הדברות נאמרו מפי הגבורה בזה, וא"כ מר"ך אותיות שנעשרת הדברות שסימנם כת"ר נחלבו על הלוחות בדיבור אחד השיטות שלמות שהם כמו דבור א', בהיות שכל אותיות שוות בכל השיטות ולא ישאר מקום פטוי בסוף שיטת האחרונה ולא יותר לשיטת אחרת, וסתי"ס כדבור אחד:

וקרוב לומר שהיו עשרים שיטות כל שיטת אחד וששים אותיות שסס כת"ר, כי אם נאמר שהיו דרך משל כ"א שיטות לא תוכל לחלק כת"ר על כ"א חלקים שיהיו ולא יהיו כל השיטות שלימות, ולא יראה כדבור אחד, וכן לא יתחלקו על כ"ב

חלקים שיהיו או יותר מכ"ב עד שלשים, וכל"א אפשר לחלק שיטות שלימות מעשרים אותיות, ויותר נכון שיהיו עשרים שיטות מל"א אותיות ממה שיהיו ל"א שיטות מעשרים אותיות, מפני שהלוחות היו מרובעים ארכן כרחבן ויש יותר בין שטת לשטת ממה שיש בין אות לאות, ואם לא יכילו ברובע הלוח יותר מעשרים אותיות לא יכילו באורך ל"א שיטות ואם היה מקום פטוי ברובע יותר לרי"ך שיהיה באורך, אצל כשהיו כ' שיטות מל"א אותיות כל שיטת, תהיה הכתיבה של כל הלוח קרוב למרובע עם פרווח שיש בין שיטת לשיטת יותר מבין אות לאות, וכן ממחוד עד כ' לא המלא שיטות שלמות, כי אם בשתי שיטות מש"א אותיות כל אחת, או ש"י שיטות מצ' אותיות, וכן ארבע שיטות מקב"ה אותיות או קנ"ה שיטות מארבע אותיות, וכן חמש שיטות מקב"ד אותיות או בהיפך, ולא יהיה רחב כאורך, ומו' ולמעלה לא המלא שיטות שלימות מאותיות שוות כי אם ב' שיטות מצ"ב אותיות כל שיטת או בהיפך, ולא יהיה ג"כ קרוב לרובע בכתיבה, וכן מעשרת ולמעלה לא המלא עד עשרים שיהיו שיטות שלימות מאותיות שוות בכל אחת: מהשיטות וקרוב לריבוע כמ"ש, שאם תעשה הרובע ממש כ"ה שיטות על עשרים ותמשה אותיות הן מרכ"ה והאחות של עשרת הדברים ואין אלא כת"ר, וא"כ נראה שאם היו כל העשרה דברות על לוח אחד היו מעשרים שיטות מל"א אותיות כל שיטת, בל" מצ' לורות, או שיטת אחת מהל"ף אח"כ עד יו"ד מלרים שסס ל"א אותיות, וכן ל"א אותיות בכל שיטת עד תשלום עשרים שיטות שלימות, או שיטת מלמעלה למטה מהל"ף אח"כ עד יו"ד מלרים, וחוזר מלמעלה אלל אל"ף אח"כ וכתיב מ"ס בתוכה על מלרים, ואצל נו"ן של אח"כ מ"ס של מבר"ת, וכן עד פ"א של פני אלל יו"ד של מלרים, וכן השאר עד תשלום עשרים שיטות נקראות מלמעלה למטה:

ובלשון הראשונה היא כך

א נ כ י ת ה א ל ה י ד א ש ר ה ו צ א ת י ק מ א ר ק מ צ ר י
 ס מ ב י ת ע ב ד י מ ל א י ה י ה ל ק ד א ל ה י ס א ת ר י מ ע ל פ
 ג י ל א ת ע ש ה ל ק ד מ ס ל ו כ ל ת מ ו נ ת א ש ר ב ש מ י מ ע ל פ
 ע ל ו א ש ר ב א ר ק מ ח ת ו א ש ר ב מ י מ ס מ ת ח ת ל א ר ק ל
 א ת ש ת ח ה ל ה ס ו ל א ת ע ב ד מ כ י א נ כ י ה ו ה א ל ה
 י ק א ל ק נ א מ פ ד ע ו נ א ב ת ע ל ב ג י מ ע ל ש ל ש י מ ו ע
 ל ר ב ע י מ ל ש נ א י ע ש ה ח ס ד ל א ל פ י מ ל א ה י ב ו ל
 ש מ ר י מ צ ו ת י ל א ת ש א א ת ש מ י ה ו ה א ל ה י ד ל ש ו א
 כ י א ל י נ ק ה י ה ו ה א ת א ש ר י ש א א ת ש מ ו ל ש ו א ז כ
 ו ר א ת י מ ס ה ש ב ת ל ק ד ש ו ש ש ת י מ י מ ס ת ע ב ד ו ע ש י
 ת כ ל מ ל א כ ת ר י ו י מ ס ה ש ב י ע י ש ב ת ל י ה ו ה א ל ה י
 ק ד א ת ע ש ה כ ל מ ל א כ ה א ת ה ו ב ג י ו ב ת ר ע ב ד ק ד ו א
 מ ת ר י ו ב מ ת ד ג נ ר ד א ש ר ב ש ע ר י ד כ י ש ש ת י מ י מ
 ע ש ה י ה ו ה א ת ה ש מ י מ א ת ה א ר ק א ת ה י מ א ת כ ל
 א ש ר ב מ ו י נ ח ב י מ ס ה ש ב י ע י ע ל כ ו נ ב ר ד י ה ו ה
 ת י ו מ ס ה ש ב ת ו י ק ד ש ה ו כ ב ד א ת א ב י ד ו א ת א ב ד ל
 מ ע ו י א ר כ ו נ י מ י ד ע ל ה א ד מ ה א ש ר י ה ו ה א ל ה י
 ד נ ת ו נ ל ד ל א ת ר צ ח ל א ת נ א א ל א ת ג נ ב ל א ת ע נ ה ב
 י ע ר ע ד ש ק ר ל א ת ח מ ס ד ב י ת ר ע ד ל א ת ח מ ס ד א ש ר ע
 ד ו ע ב ד ו א מ ס ת ו ש ו ר ו ח מ ר ו ו כ ל א ש ו ר ל ר ע ד

לריך לתת מוב מעט ודעת על זה, והם שלשה
טעמים :

הראשון הוא מה שכתבנו כי כל הדברות העשרה
דיבור אחד נאמרו כמו שאז"ל, ובכלל
מה שאמרו שדיבור אחד נאמרו מה שא"ל לב"ו
לומר כן, הוא הפסוק, כי כלם היו כמו דיבור
אחד כלומר צלי הפסוק תיבות ופרשיות להורות
ולהודיע הנם הגדול כי דיבור אחד נאמרו, וכמו
שנאמר בדיבור אח"כ נחקקו מיד על הלוחות צבת
אחת כמו תיבה אחת צלי שום הפסוק, וכמ"ס
רוחנים את הקולות ראו דיבור של אש יולא מפי
הגבורים ונחלצו על הלוחות שנאמר קול ה' חוצב
לשבות אש וגו' :

השני השני כי אלו עשרת הדברות עם היותם
עיקרי התורה צמה שבינינו לבינו וצמה
שבינינו לבינינו, לא מפני זה לבד נכתבו הם
לצדם בלוחות, אלא מפני היות בהם רמז לכל
מלות התורה בענינים ובאמיתותיהם הר"ג, כנגד
כל מלות עשה ולא תעשה, כי כל אות מהן
מורה ורומזה על מלות אחרת ידוע ומיוחדת לאותה
האות לידוע סתרי תורה ומפלגות המוסר דעים,
וא"כ יתקייב שכל אות ואות מהאמיתות של עשרת
הדברות היא הוראה לעלמה למס שיהא רומזה,
ואין לה קשר עם אחרות שלפניה ושל אחרים, ולכן
נחקקו כל אחת בפני עצמה בלוחות, וכלל כלן כן
כמו תיבה אחת, וענין דיבור אחד שהוא הורא' ורמז
לכל מלות התורה, אלא שאח"כ בס"כ נכתבו ונחלקו
אותן האמיתות לתיבות שיוזו על מלות עשה ולא
תעשה של עשרת הדברות :

השלישי כי התורה כולה מצרשית עד
לעני כל ישראל הוא מקובל אללנו, כי
היתה סודות לפניו ית' כך קודם שנברא העולם
באלפים שנס, ונראה שהיתה נחובת לפניו ית'
אות סמוך לאות שלאחריה מבי"ת בראשית עד
למ"ד לעני כל ישראל צלי הפסוק תיבות ופרשיות,
אלא כולה כתיבה א', או שהיו האמיתות כסדרן
מתחלקות לתיבות או פרשיות גדולות או קטנות
ממה שכן מחולקות בספר התורה שכתב משה
רבינו ע"ה מפי הגבורה, והיו מורות לענינים
כסתרים גלוים לו ית', או היו מורים לשמותיו
יתב' שבהם ברא כל מיני הנבראים כל אחד בשם
ידוע, כפי השיקור שגדלנו עליו כי כל התורה
כולה שמותיו של הקב"ה, ולזה שבהם הקב"ה ליתן
תורה לישראל ראה להשמיעם קודם עשרת הדברות
שהם מיוחדים ועקריים בתורה, והשמיעם קודם
למשה ולישראל עמו כפי מה שהיו כותבים לפניו
יתב'. בתורה מחל"ף אנכי עד כ"ף פסוקים של
לרעך, כלם בתיבה אחת ודיבור אחד, וחזר
אח"כ ופרטן דיבור דיבור בפני עצמו ותיבה ופרש'
בפני עצמה כמו שסן בס"ס, וידע משה רבינו
ע"ה אז שירוש כל עשרת הדברות מרחשן עד
כוסן כפי מה שפרטן ופירשן לו ית', ועדיין כל

מה שיש מצרשית עד אנכי ומלרעך עד סוף
התורה לא טדע לו, כמו (שבת פ"ח) כשעלה
למרום וקטרנו עליו מלאכי השרת, שהשיב להם
בהמלת ה' עליו צמה שפירש מזיו שכינתו עליו
ואמר לפניו רבש"ע תורה שאתה נותן לי מה כתיב
זה אנכי ה' אלהיך אשר הולאתוך וגו' אמר להם
למלאכים ירדחם ושחטבדחם וכו', לא יסיה לך
וגו' צין עו"ה אחס יושבים וכו', זכור את יום
השבת מלאכה אתם עושים, לא תשא משא ומתן
יש ציינכם וכו', כד את אביך וגו' ואב ואם יש
לכם וכו', לא תרלח ולא תנאף וגו' קנאה יש
ציינכם יצר הרע יש לכם וכו', הרי שלא ידע
לשיב כי אם צמה שחפרשם לו כצר ציוס מתן
תורה שהם עשרת הדברות שפירש לו יתבדך,
שהאמיתות הכתובות לפניו למעלה בתוך התורה
מאנכי עד לרעך סן עשרת הדברות והן מחולקות
לתיבות ופרשיות כמו שפרטן ופירשן לו ציוס
מתן תורה, ומתן השיב למלאכים ואמר להם הרי
מה שכתוב אצלכם בתורה מאנכי עד לרעך הם
מלות פרטיות לכלל האנשים שהם צ"ו להם יאות
להטוות על ככה לא לכם ולא השיב להם ממה
שכתוב אח"כ בתורה לפניו ית' (שמות כ"א) ולאם
המשפטים אשר תשים לפניכם כי תקנס עבד
עברי וגו', וכי ימכור איש את בנו לאתם וגו',
כלום עבדים יש לכם משא ומתן יש ביינכם וכן
מכל התורה כולם, מפני שהדיין לא היטע ונדע
לו פירוש שאר המורה ואיך שהיה מחולקת לתיבות
ופרשיות אע"פ שהיתה מונחת לפניו, אלא שמאלו
עשרת הדברות שהיו כצר מפורשים לו מפיו ית'
שהיו מלוים לב"ו ולא למלאכים ילקח ראה לכל
שאר שתחלקן ג"כ לתיבות ופרשיות, המורים
עניני המלות שן לריכות לב"ו ולא למלאכים
כמו שפירשם לו האל ית' אח"כ, ולכן סודו לו
מיד מלאכי השרת להקב"ה ואמרו ה' אלונינו מה
אדיר שמך בכל הארץ, ואז לימד לו האל ית'
למשה רבינו כל התורה כולה כללותיה ופרטותיה
כל מה שמורה לענין תרי"ג מלות, וכל מה
שמורה לענין שמותיו יתב' שבהם ברא כל מיני
הנבראים, וכפי מה שהיו יודעים ולומדים אותם
מלאכי השרת למעלה כי זה הוא מה שאמרו קודם
מה לילוד אשה ציינו וכו', חמדה גנוזה משעת
ימי בראשית וכו', כי כצר ידעו המלאכים וראו
ציוס מתן תורה שפירש להם עשרת הדברות,
וכן שינתן להם שאר התורה אלא שחשבו שלא
תנתן להם כי אם למטם בחר סיני וצמה שרריך
להם בענין תרי"ג מלות, ולא שיתבאר להם פי'
התורה כמו שהיו יודעים אותם המלאכים שהיה
מורה על שמותיו ועל גולתו ית', אבל שראו
שעלה משם למרום אמרו מה לילוד אשה ציינו,
כלו' שזה לנו, אם בשביל התורה תנתן לו למטם
כמו שאר הדברות, שיתפרשו לו כל תרי"ג מלות
שמורה בחילוק התיבות ותשאר התורה למעלה
כמו

כמו שהיא סדורה לפניו קודם שנברא העולם , והשיב להם הקב"ה לקבל תורה ברא' כלו' לידע גם כן פירוש התורה כפי מה שהיא סדורה לפני משנבראתה, ולכך נריך לבא לעלות פה ללמד לפי מעלתה, שלא תושג לו כי אם בהיותו בשמים כאחד מהם בני ארץ ושהיא ושאר משיגי סוף, אמרו לפניו חמדה גנוזה וכו' אחת רואה לימנה לב'ו, כלומר כפי הפירוש שהיא גנוזה אלנך שמורה על שמוחך הקדושים אחת רואה לימנה לב'ו, די להם שיקבלו אותה כפי פשטה צמם שמורה לענין המלות, אמר הקב"ם חזור להם תשובה, אמר מחירא אני שמא יטרפוני בהכל פיהם שהם יודעים ושגור בפיהם השמות הנרמזים בתורה מה שהינם יודעים לי, אל' אחוז בצמא כבודו והחזיר להם תשובה, אז השיב להם מלות בני אדם יש צמם וכו', וכיון שאלתה מן הפנים שהיא נדרשת בהם והוא בענין תרי"ג מלות אין ציינכם, ג"כ הפנים שהמורה נדרשת בהם בענין שמוחיו ית' אין ראוי שהיה ציינכם, כי אין ראוי שתנתן התורה לחלפין, מיד הודו ואמרו ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ, והלו מנה הדין על השמים לא כתוב, כי כבר נסתלקה התורה מביניהם ונתנה למשה ולישראל בשלימות בכל הפנים שהיא נדרשת בהם, כי צוה נהפוך מרע"ה בשמים ג"ס ארבעים יום וארבעים לילה, שאם לא קבל משה כי אם כללותו וטרפותו התורה כפי מה שניריך לפי' תרי"ג מלות, הרי התורה עדיין נשארה בשמים למלאכים המשיגים בה סודות עליונים ששמות האל ית', ועל מה הודו ומסרו לו כל אחד מתנה דבר סוד, ועל מה אמר השמן לפניו ית' תורה היכן היא הרי היא במקומה מונחת לפניו ית', אל' מפני שכונת זריחת העולם כדי שיקבלו ישראל את התורה ולהם נבראת, נותנה להם לגמרי בכל מה שנתכוון הקב"ה בצבראותה, ולא נשאר דבר למלאכי השרת למעלה שלא השיגו מרע"ה :

למות אכן כי לא הזכרו הלוחות עדיין בתורה , אל' שראו דבור של אש ויזא מפני הנבזרה ונחלצ על הלוחות, שנאמר קול ה' חוצב הלבות אש , וכמו שאמר הכתוב וכל העם רואים את הקולות , ועל זה אמר לו האל ית' למשה אחר שישאל היציבו אשר דברו נעשה ושמעו, עלה אלי ההרם ואחנה לך את הלוחות האבן שהן כבר ידועות ויכרות שנחלצו בהן עשרת הדברות דבור אחד ציוה מתן תורה, ואמר ואחנה לך כי לו לבדו נתגלה סוד הכתיבה של עשרת הדברות כמו שהיתה כתובה לפניו למעלה בתוך שאר התורה, ומפני שישאל אמרו נעשה ונשמע זכו ג"כ לראות הלוחות ושיביו ציינכם, כי יש בהן הוראה על השיטה צמם שמורה על המלות כפי חילוק התיבות צמ"ת, ויש בהן הוראה לשמותיו של הקב"ה בציטוט דבור אחד בלי הפסק, וכמו שאל כתובות למעלה בכלל כל התורה כולה. וזה מורה לשון שמיטה שהוא הבנה ולויר דברים הנעלמים, וכמו שאמרו הם נעשה ונשמע נתבשר להם מהנתן לוחות העדות ושיש בהן רמז על השיטה ועל השמיטה כמו שכתבתי :

ונחזור למא שהיינו צו והוא ענין השיקרים הדי, מילאותו, וקדמותו, ואחדותו, ושאינו כח צנוף, שהם השיקרים המורים על מסותו ית', והם נרמזים בענין הלוחות כמו שכתבנו למעלה, ועל זה נתגלגלו הדברים צבאור ענין הלוחות ולוירן, ונבוא אל שער השיקרים :

פרק שלשה עשר

וקודם לומר, כי יקרה לנו עם הפילוסופים בענין מילאותו ית' השיקרים הנמשכים ממנו, מה שיקרה לפקח עם כבודו צדיקים דבר א' על אמתתו. וזה כי הפקח יאמת דבר צממו על מה שראה ושמע ויאמת בשכלו, ואח"כ מה שנתברר לו בחושו. וכומא לא יאמת דבר כ"א כפי מה שחושפו בשכלו. ואפשר שלא יבכים המילאותים צמם שפט. והנה לחננו עדת המאמינים שקבלת אבותינו ואמתת תורתנו ראו עיינו ושמת לבנו קריעת ים סוף, וראתה שפתה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי הכהן, ואמרו כולם זה אלי ואנוהו, וכן במתן תורה ראו את הקולות וכו' ושמעו אכני ולא יהיה לך מפני הנבזרה, וידעו בשכלם והשיגו בחושים מילאותו יתברך ושאינו גוף, וכמו שאמר הכתוב (דברים ד') ושמעתה מאלד לנפשותיהם כי לא ראייתם כל תמונה וגו', וכן הושג בחוש זריחת העולם ומידושו כמו שנאמר צפ' עשירי, וכן שאר העקרים הושגו ג"כ בחוש כפי מה שנתבאר בשאר המקרים. ואנחנו הולכים בטח מן הקודם למאוחר, כי אחר שהשגנו מילאותו שהוא סבת ועלת הכל, אנו יודעים כי כל מה שזולתו

ישתלשלו כל הנבראים מלאכים ונגלים וכל צבוא מעלה ומטה, ולמה להם להיותם נזורים אחר מן המאורח אל הקודם עד הסבה הראשונה, הרי הסבה הראשונה היא ידועה וינכרת להם והם עוזבים אותה ומתנכרים ומצקשים אותה ע"י המסובבים ממנה :

פרק ארבעה עשר

העיקר החמישי אמר בו הרב ז"ל שראוי לעבדו ולגדלו ולהודיע גדולתו ולקיים מצוותיו. וזו מה שכתוב חכמי וגו' ולא יהיה לך אלהים אחרים על פני וגו', וכל התורה כולה בנויה על זה וכמו שאמרם שם פ' חלק, והנה אין למופת מצוה צוה העיקר. ולזה לא זכרו הרב ז"ל בספר המורה, האמנם הראיה הלקוחה מדרך הסברה לא נפלאה היא ולא רחוקה. כי השכל בורא ומכריח על עיקר זה בכמה פנים כמו שבאר. ובציאור זה נחמר כי העבודה והכבוד למי שינתן בדין, מחוייב מלד ורואי מלד :

והצד המחוייב יתחלק לכלשם, העבודה והכבוד שחייב הבן לאב שאינו לאויר העולם, והעבודה והכבוד שחייב העבד לרבו שקצאו לדמוי וגופו קטני לו, וכמאמר הנביא ע"ה על שיהם (מלאכי א') בן יבד אב ועבד לדוניו, והעבודה והכבוד שחייב המקבל טובה למי שהטיב לו חסד: והצד הראוי הוא שיעבוד אדם ויתן כבוד למי שהוא גדול ממנו, כגווי האל ית' בכבוד והידור האחמים והזקנים, וצבלי הקירה כבר נמלא צבור כי מכל אלו הנדדים אנו ראויים וחייבים לעבדו ית' ולא לזולתו, אם מלד חיוב הבן לאב, הוא ידוע כי החיוב הוא מלד היות הבן נוטל מטפת האב, והרי הוא כאילו הוא ילדו בידיו ולא מדבר אחר כהומר ביד הילד הוא אלף מעלמותו, והיא הטפה שהמנה הושתת ויאל לאויר העולם, ולכן חיוב לכבדו ולהועילו ממה שהשיג בסבהו, כי הוא יאל לאויר העולם בשלימות חיבורו ושכלו בסבת צביו, וזהם יכבדו, כמו שאמרו חכמים ז"ל (קדושין ל"ה) חיובו כבוד מאחיל משקה מלבישו ומנעילו וכו', מלד היותו נוטל על ידו מלבישו ומנעילו, ומלד היותו ילדו מעלמות האב ולא מהומר אחר, מאכילו ומשקהו, וכן כבוד ומורה על ב' שהטיב היותו נוטל על ידו ועל היותו נוטל מעלמותו :

והגדה ציגרת האל יתברך ללדס הראשון כחיב (בראשית ב') ויילר ה' מלד היותו נוטל על ידו עפר מן האדמה ויפח בלפיו נשמת חיים, הנה שיגרו מחמר האדמה וגם נפח בלפיו נשמת חיים, שהוא כביכול מעלמותו ית'. ובוה נחמיב בעבודתו וכמו שכתוב מיד ויקח ה' אלהים וגו' ויניחהו בג"ע לעבדה ולשמרה, ויול ה' אלהים על האדם וגו', ואמרו חז"ל לעבדה ולשמרה לעסוק

שזולתו הוא מסובב ועלול ממנו ית' עד סוף כל העולמים למעלה בשמים ולמטה בצרף, ולא יקרה לנו שום ספק וצבול צוה כשנלד לחקור בשכל לאמת מה שהושג בחוש. אבל הפילוסופים נס צניקרים שהם מכוונים ומסכימים מדעותיהם לאמת עמו, הם בוללים בחקירתם מן המאורח אל הקודם על דרך המופת. וכמו שהביא מהם הרב ז"ל בפ"ה מח"ב צעיון ב', וכשימלא אחד משני הדברים המורכבים בפני עלמו בהכרח שימלא האחר, וכיון שנמלא דברים רבים ממניע ומתנועע שניעו זולתם ויתנועעו מזולתם ותמלא מתנועע לא יניע כלל, יתחייב בהכרח שימלא מניע לא יתנועע כלל, וזהו המניע הראשון. וכן צעיון השלישי מעטן הוה נפסד, יתחייב בהכרח שימלא אחד לא הוה ולא נפסד, שאין אפשרות הפסד בו כלל והוא מחוייב מליאות במי שנוגע בו, ואינו יודע מי הוה. וכן צעיון הד' הביא מליאות הדברים מן הכה אל הפועל שלעטרך אל מליא אחד, יכריח אחד מ'ב' האפשריים על האחר ברטונו הפשוט והוא מחוייב מליאות, כי לא יתך אל לא תכלית. הנה שהולכים בחופתיהם מן המאורח אל הקודם, ויקרה להם צבול ואינם יודעים מי הוה מחוייב המליאות או מניע הראשון, כמו הסומא שמרגיש במי שנוגע בו ואינו יודע מי הוה, אם הוא חכם או הפכו, או צכוונה או שלא צכוונה. האמנם אנהנו עדת ישראל המקבלים מלבושותיו הקדושים ומנביחיו הגלמן ושאר הנביאים, יודעים כי זה מחוייב המליאות ומניע הראשון הוא השי", שידעו ונתברר לנו שהוא ברא העולם מהאפס המוחלט, ושהביא הסובל על העוברים, והפיץ את דור הפלגה, והליל את אבותינו, והליל זרעם ממלרים, ונתן להם התורה והביאם לארץ, ושאר הנסים שעשה אז ואחר כניסתם לארץ, ושהוה המשגיח על כל העולם כולו, ובפטרנו בלענו כי אנהנו עם מרעיתו ונאן ידו, ושאיין אדם טוקף באלצבו מלמטה אלא א"כ מכריזין עליו מלמעלה כי הכל מחתו יתברך ויתעלה :

ועל זה אמר הנביא ע"ה (ישעיה מ"ב) כה אמר ה' בורא השמים וטוטיס רוקע הארץ ואלאחיה טיהן נטהן לעם עליה ורוח להולכים צה, להודיעם כי הדבר ילקח בסדר מן הקודם אל המאורח, והוה ית' שמו הוא הקודם והוה היכול לגזור אומר שהוא ברא השמים ואח"כ הארץ ואח"כ אמר חולק הארץ נפש חיה וגו', ואח"כ ויילר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה וגו', ולא כפילוסופים שהולכים מן המאורח ועולים מהדומם ללמה ולב"ה ולמי מדבר ולנגלים ולשכלים עד הפלס הראשונה. וכן אמר הנביא (שם א') עיבו ידע ה' נאלו את קדוש ישראל נורו אחר, כי הוא ידוע ה' השי"ת ברא את העולמות ושהוה קדוש ישראל שבמר באבותם ובהם ממנו

לעסוק בד"ת ולשמור מצוותיו וכו', ויגו' ה' אלהים
 הם שבע מלות שנלמדו בני נח וכו'. טעם שמלך
 היוהו יגור כפיו ונפח צו נשמת חיים ונחייב
 לשמור מצות האל ית', מצות עשה כנגד הנשמה
 שנפח צו, ולא תעשה כנגד החומר שגור ממנו
 שהוא עפר מן האדמה הזבירו שלא יחטא צו
 אלא ימחך אחר זכות הנפש. וזהו בערך הכבוד
 והעבודה שחייב צו לאלו היותו המוכב ממנו
 כנוכר. וכל בני אדם הראשון חייבים בעבודה
 זו שהוא קיום שבע מצות בני נח, מלך היותם בני
 אדם הראשון שהיה יגור כפיו ונפח צו נשמה
 כנוכר. וכן כל הנבירות ששפחלו מאדם הם
 על ידו והצורך, כי שלשה שותפין הם באלה
 אביו וחתנו והקב"ה, אביו מוריע הלובן וכו'
 והקב"ה וחתנו צו רוח ונשמה וקלסתר פניו וכו':
 וכן אנו עתה ישראל חייבים לעבדו ולכבדו כערך
 העבד לרבו, כי הוא ית' קנה אותנו לעבדים
 כשהולחנו ממלכים, וכמו שאמר הכתוב (ויקרא
 כ"ה) כי עבדי הם אשר הולאתי אותם מארץ
 מלרים לא ימכרו ממכרת עבד, ואמר אח"כ כי
 לי בני ישראל עבדים עבדי הם אשר הולאתי
 אותם מארץ מלרים אני ה' אלהיכם, הכתוב
 האחד פשוטו על העבדים העברים שנמכרו
 לאחיהם שילאו ביוכל, ועליהם אמר כי עבדי
 הם אלו העבדים שנמכרו לכם הם עבדי, והכתוב
 הב' נאמר על כלל בני ישראל שאלו יעבדו
 באחיהם הנמכרים להם אלא שילאו בשנת היוכל,
 כי לי בני ישראל עבדים וגו', וכיון שכלם הם
 עבדים לי שהולאתי את כולם ממלרים ביחד אינו
 ראוי שישתעבדו באחיהם הנמכרים להם, ואמר
 בשניהם אשר הולאתי אותם מארץ מלרים להורות
 כי מה שהם עבדו לא שקנאם בדמים להשתעבד
 בהם עבודת עבדים, אלא ששהולאתי מארץ
 מלרים כשאר עבדים לו, כמלך הטוב מדינה
 אחת והם משועבדים לעבודתו בכל מה שצריך,
 לא שהיו עבדים ממש, וכן הקב"ה רחם על
 ישראל שהיו מלרים מעבדים אותם וזכר בריתו
 שהולאתם לחירות, ולא קראם עבדים אלא בערך
 שפחם מעבדות מלרים ונשאר משועבדים לו
 בצדק, ולכן לוא שלא ישתעבדו קנאם בקנאם,
 כי לכך הולאתם מארץ מלרים כדי שלא יהיו עוד
 עבדים. ולזה אמר הכתוב הב' כי לי בני ישראל
 עבדים, כולם דרך כלל הם עבדים לי ולא עבדים
 לעבדים, ואלו שנמכרו עבדי הם אשר הולאתי
 אותם מארץ וגו', כמו שכתב ג"כ בספוק הב',
 ר"ל גם כי נמכרו לא ילאו מעבודתי כי הם
 חייבים בעבודתי והוא קיום כל התורה בזהו כמו
 שקונים אותם. ולזה אמר מיד אני ה' אלהיכם
 אלאי כלכם דרך כלל לקיים ולמכרים. הרי
 שיש חיוב לעבדו ולכבדו כגון וכעבד לרבו,
 וכמו שאמר הנביא (מלאכי א') הן יכבדו
 אבן ועבד אדוני ואם אבן אני כבודי ואם

אדונים אני איה מוראיו וגו', לא אמר בנן אביו
 כמו שכתב בעבד אדוניו ולא בעבד יכבד ולא
 יירא, כי הכבוד לאב על הבן אינה מבוקשת מן
 האב אלא שהוא חיוב על הבן, אבל העבד חייב
 בעבודת אדוניו, כי מלך שהוא אדון עליו מבקש
 ממנו שיעבדו וישתדו. ולזה הזכיר בעבד
 אדוניו, כי מלך היוהו אדוניו, מוטל עליו לעבדו
 בכל מיני עבודות, ולא פרט אחת מהנה, ואמר
 ואם אב אני איה כבודי ואם אדוני אני וגו',
 לומר כי גם שהוא אב ואדון הוא מוותר לאחת
 מהנה, אם מהשיבים אותו כמו אב ולא כמו
 אדון איה כבודי, כלומר לא די שילכנס מכבדים
 אותו הכבוד המוטל עליכם, אלא גם הכבוד
 המיוחד לי ושיש לי מבצתי שכתבדו אחי איננה
 עמי, ואתם מחללים אותה, וכן איה מוראיו
 המיוחד לי ושיש לי מבצתי שחיראו אחם ממני
 איננה עמי, כי אחם מחללים אותה, וזהו שאמר
 (שם) אחם הכהנים בזוי עמי, כי אני נקרא אב
 ואדון ואחם מבזים שם זה, שאין אחם מזנהנים
 עמי כגון וכעבד כמו שהיה מן הראוי:
 וכן כולנו בני אדם" חייבים לעבדו ולכבדו
 מלך מה שמצוי לנו עמי בערך מה שחייב
 מקבל הטובה למי שהטיב לו חנם. ובפרט אנו
 עתה ישראל כי לקחנו לחלקו והבדילנו מן הכותיים,
 ועשה עמנו נסים ונפלאות ונבונות מה שאין הפה
 יכולה לספר מוזמן אבותינו הקדושים, וכמו
 שאמר הנביא (ישעיה ס"ג) חסדי ה' אזכיר תהלות
 ה' כעל כל אשר גמלנו ה' ורב טוב לבית ישראל
 אשר גמלם וגו', חסדי ה' אזכיר מלך היותו אב
 לנו, תהלות ה' מלך היותו אדון לנו, כעל כל
 אשר גמלנו מלך הטובות שגמל לכלל האומות,
 ורב טוב לבית ישראל ויותר טובה רבה וגמול
 לבית ישראל, ולא היה היתרון מלדס כ"א ברחמי
 וברוב חסדיו, וצאמו אך עמי המה שנקרא שמי
 עליהם, ונס הם לא שקרו אלא שהודו שהיה להם
 למושיע לשעבר ולכך בכל לרמס לו לר וגו':
 וכן מן הפד הראוי לתת כבוד לגדול, אנו חייבים
 להודות לו ולעבדו, על שהוא גדול וגדול
 שמו בגבורה מאין כמוהו וכמו שאמר הכתוב
 (דברים ס"ו) כי ה' אלהיכם הוא אלהי האלהים
 ואדוני האדונים האל הגדול הגבור והנורא וגו'
 עשה משפט יחוס וגו', את ה' אלהיך הירא
 וגו', וכמו שאמרו בזה' (מנילה ל"ח) כל מקום
 שאתה מולא גדולתו שם אתה מולא ענותנותו
 דבר זה כתוב בתורה כי ה' אלהיכם וגו' שמי
 בניבאים (ישעיה ל"ז) כי את רם ונשא וגו'
 משולש בכחוצים (תהלים ס"ח) סלו לרכב בערבות
 ציה שמו וגו', הבורה כי עם היותו גדול ונורא
 משגיח לעובדי על שפלי שפלים. וכן מה שמגדיל
 עצמו, אינו דרך גאוה כ"א דרך ענוה, שאינו
 חומר אינו גדול ולכן תגדלו אחי, אלא אינו גדול
 ויש לי גדולה ונבורה למושיע כל עמי ארץ סלה
 ואם

ואם כן כל הדין שיש בעולם שעל ידם יותן כבוד ועבודה לשום נברא. כולן נכללן בו ית' בשלימות גדול, ועל כולם אנו חייבים לכבדו ולעבדו ולא לזולתו, כי כלם הם מוכובים מסבתו ואין ראוי לעבוד כ"א להם הראשונה ית' ש; וברא ורחם ענתותו וישרו כי לא חיוב את בני העולם בעבודתו כ"א כפי מה שפעל ועשה עמם, כי הנה מזריחת העולם ועד זמן ילידת מזרים לא נתייבו בני העולם לעבדו כ"א בגדר השגור אל היור, וכבר אל הלב, שיגר את האדם ושם בעצמו ששמשלו ממנו חב, האדם מוכר ונקבה, והוא ית' שותף עמם. ולזה לא חייב כ"א על מה שהוא חיון העולם וקיומו, והם שבע מלות בני נח כדי שיתקיים העולם שיגר וברא. ולזה אמרנו כי לא נקראו ישראל עבדים קודם ילידת מזרים אלא בנים, ושלא לפרעה על ידי מה שרבינו לומר בני בכורי ישראל, לא אמר בני העם כי כל האומות הם בניו ג' בערך זה שיגר וברא את כולם, ואמר בני בכורי בן צבור והצב לי משאר בני העם שהם שר האומות, ונקראו ישראל בן צבור להשי' עם היותם הארונים לכל שבעים אומות בני נח והמשפחות שיאלו מאברהם ישמעאל ובני קטורה ולעשו שיאלו ראשונה ואחרי כן יאלו אחיו וגו', כי החלת המחשבה בוף המעשה, כי בסבתם ברא העולם שהם ראשית תבואתו, ואמר הכתוב בראשית ברא אלהים בשביל ראשית, וכמו שבזריחת העולם נולד הכל קודם ילידת מין האדם, כך בלידת אבות האומות לאור העולם קדמו כולן לאומה ישראלית, ליהוה הוא תכלית הברואה וסוף הברואה, כי אהנו נעמוד לקרוא כולנו בשם ה' ולעבדו שם אחד, ואחר ילידת מזרים נקראו ג' עבדים (ויקרא כ"ב) כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים, מוסף על השם המיוחד להם (דברים י"ד) בניס את לה' אלהים, ואז נתייבו בעבודה יתירה להשי' שגאלם ממזרים והם בניו ועבדיו, וכמו שאמר הכתוב (שמות ג') שבטיאלך את העם ממזרים העבדן את האלהים על הסר הזה, וניתנה התורה להם וקבלו מלך היותם בניו שילם והיותם עבדיו שהוליש ממזרים. ולכן התחיל בעשרת הדברות אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מית עבדים, כי בסבה זה אתה חייב לקבל אלהותי ומותי, ולא הזכיר עדיין שיש עמנו שום טובה לחייבנו בעבודתו עליהן, עד אשר סוף ה' שם שהיו במדבר והתפרנסו ונתקיימו זמן וצברו ובעני כבוד וכן שאר הטובות ששעה להם במדבר, שאז הזכיר להם מרעה' במשנה תורה קלת הטובות שהעליה לעשות עמם ומה שישעה להעיד, כדי שיתחייבו יותר בעבודתו ית' ליראה אותו ולדבקה בו בכל הפרטים שאינם מפורשים בכבוד, וכמו כן עד עתה לא

מלינו בתורה שזכיר גדולת האל ית' שהוא גדול ונבחר, כ"א עתה שאמר מרעה' כי ה' אלהים הוא אלהי אלהים וגו' האל האל הגדול הנבחר והנורא וגו', על ציורה (שמות ט"ו) אשירה לה' כי גאה גאה, על מה ששעה בים, ותארי ה' מדות שמתנהג עם ברותו כולם ענתותו שהוא רחום ומנון וכו', אבל זה הפסוק הוא מורה על גדולתו ית' כי הוא הוא אלהי האלהים וגו', וענתותו סמוך לו כמו שהזכירו. ועל זה אנו חייבים לו חוספת כבוד ועבודתו מלך גדולתו, כמו שמכר לזה הכבוד את ה' אלהיך תירא וגו', כ"ש בסיבות הענין ככול ומכול שאלו חייבים לו בכניס וכעבדים וכמקבלי טובה וכקטן לגדול, וכל אחת מאלו הד' היא שלימה זו ית' בהכלית השלימות, כי הוא ית' אב לנו בצוונה שלימה שיגר אותנו לטוב לנו, לא כאב העבדי שאינו מכוון אלא להנחתו, וכמ"ש (תהלים כ"ו) כי אבי ואמו עזובי וכו' יאכסני, שיהיה להנחתם נתיבותי הדע שזה הופך פניו וכן הרב שקונה עבד להנחתו הוא מכוון שיעבדו וישרתו. אבל השי"ת לא כיון להנחתו בהוליו אותנו ממזרים, כ"א שרמם וחמל עלינו וראה את הלחץ אשר מזרים מעבדים אותנו, ומה שחייבנו בעבודתו לטובתו וכמ"ש (דברים ו') ולדקה תהיה לנו כי נשמור וגו', וכן מה שאנו חייבים לעבדו בעל כל אשר גמלנו אינו אלא לזכותנו שלא נהיה כפויי טובה. וכן מה שחייבנו עוד בעבודתו מלך גדולתו לא לכבודו כ"א לתועלתו, כי גדולתו הוא מלך עממותו ואינה הלויה בני כי אם נדקת מה תקן לו וגו' : ואצ"ר כי על אלו ה' דברים מחיבו הכבוד והעבודה אמר הכתוב כמספר מקלת גדולותיו, האל הגדול הנבחר והנורא, ונתקנו השלוהינו כולן לבורות לנו כי אנו מחוייבים לעבדו ולהתפלל אליו, מלך שהוא אל שברא שמים וארץ ונקרא שמו על בראשית, בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ. וכן בכל מעשה בראשית הזכיר שה אלהות מלך שהוא ארון גדול לנו שהולישו ממזרים, ומלך שהוא נבחר להגיל אותנו מכל רעות המתרגשות ולהטיב לנו כל הימים, ומלך עמוט גדולתו שהוא נורא תהלות שאנו יראים לספר תהלותיו, שקצ"ה יד שכלנו מלהשיבם, ונבוא לידי קילור בשבחו ית', וכן בעיקר זה כתב הרב ז"ל לעבדו ולגדלו ולהודיע גדולתו ולקיים שאר מלתיו, לעבדו על היותו אב לנו ויולר בראשית, לגדלו על היותו גדול ורב לנו שאנו עבדיו שהולישו ממזרים, ולהודיע גדולתו על מה שהטיב ומטיב עמנו בכל יום ויום, שלא נהיה כפויי טובה אלא נדע ונודיע כי כלם מאתו יתברך בצוונה שלימה להושיענו ולקיים שאר מלתיו על היותו. מלך גדול ונורא, גם אם לא היה משכיר ומעניש היינו חייבים לעבדו מלך גדולתו יתברך ויתעלה :

פרק

פרק חמישה עשר

ונביא ראיה על העיקר הזה, שהוא עבודת השם

ית', מן הסברה ומן המוחש ומן הכתובים, כמו כשהגנו בשאר העיקרים :

והראיה מן הסברה הנכונה הוא על כל אחד מן הלימודים הארבעים, אם כן לא, הוא דבר מושכל והשכל מחייבו, שהבן יבדל אז מגד שהוליו לאויר העולם, כי זכות הוא לו וזין לאדם שלא בפניו, הזכות הוא שטור בעולם הזה, ויש לו הכנה טובה ובהירה להטיב פעולותיו ומעשיו הזכה בהן בעולם הזה ובעולם הבא, מעלה יתירה על המעלה שהיה לנשמתו קודם לאתה לאויר העולם, עם היותה התת כשא הכבוד, וגם כי מחומר קורץ ויש לומר הרע כמה הכנות יותר לחטא, בקדימת הזמן ובמכלו על החושים הנשמיים, עם כל זה בשכלו ויכל להכניע יגרו, ובא לטהר מטייעין אותו גם כן מלמעלה, והוא משל למלך שהכניס אחד מעבדיו לגן שיש בו פירות ומעדרים ויש בו גם כן פירות ממימים, והודיעו הפירות שיחל מהם בעודו עם ושייבש מהם ויאמר לעת לאחר לבינו, ויזכר מגעת הפירות הממיתים, כי אין ספק שזה העבד הוא מחייב לנמול חסדי המלך שעסה עמו כמה טובות, ואם עבר על דיבורו ואכל מהפירות הממיתים ומת, מידו יהיה זאת לו למענשה ישכב, וכן האב הוליו הבן לאויר העולם כדי שיוכל לקנות חיי העולם הבא על ידי עסקו בצורה המודיעה לו דרכי החיים, והבין אמיתי הוא האל ית' שהוה העיקרי בינינו להטיב לנו במאור הורתו ולהיטירנו במלותיו ולהורות לנו בפירות הדרך אשר נלך בה, ואם דרכיו ית' כמו שאמר (דברים כ"ח) והלכת בדרכיו ואחרי, ומל' זה ראה נחתי לפניך ונ' ובחרת בחיים, ושל זה לבד האל'ם שלא היה מוליו מעבדות לחירות ולא היה גומל לנו עוד טובה, את הייבום להדות לו ולברכו כמו הכבוד שהיבן הבן לאב שאינו הלוי בזה שהבן עליו צהיתו קטן והניקו משדי אמו ולהטיב לו ולזנו ולפרנסו וללמדו תורה ואמונת, כי גם שלא יעשה לו אחת מהנס הייב הבן מדין תורה לכבדו וליראה ממנו, ולזה אפשר שכח צדקות הראשונות כבד את אבך ואת אבך למען יאריך ונ', כי שבר כבד את אביו מלך שהוא אביו מבלי שיעשה עמו שום טובה הוא אריכות הימים, שהוא כונת לאחו לאויר העולם שהיה לו זמן לעסוק בצורה ובמעשים טובים לזכות לחיי העולם הבא שהוא הארוך, ויהיה כולו עולם שכולו ארוך גם צה כמו שדרשו חז"ל, ובדברות האחרונות מביב למען יאריכון ימך ומען ייטב לך ונ', האריכות ימים על שכדו בערך מה שהוליו לאויר העולם, והטובה שייטיב לו האל ית' על שכד את אביו גם כן בערך מה שהטיב לעשות עמו מיום לאמו

מרחם אמו, חמל עליו וגדלו והגטו לעבודת השם ית' כדי שיהיה לו טובה בעולם הזה, כמ"ס הכתוב על האדמה אשר ה' אליהך נתן לך, ובעולם שכולו טוב והוא העו"ב, ויהיה כולל ג"כ בעולם זו טובת העו"ב שטלו טוב, כמו שדרשו חז"ל שכבת אריכות ימים בעולם הזה הוא אריכות ימים ללדיק לעולם שכולו טוב, וטובה העו"ב צהיתו לדיק הוא ג"כ טבה שיוכל לעסוק בהורה ובגמילות חסדים ויזכה בהן לעו"ב שכולו טוב, ואם כן כמו שהשכל מחייב שכד בן את אביו בערך מה שהוליו לאויר העולם לבד, כן חייב בעבודת האל ית' שהיה שותף עיקרי בינינו, ויותר מהמה צהיתו מכוון בצורה שלימה להוליו לאויר העולם כדי שזכה בשמחה החקיקה מתחת כסא הכבוד :

ואם כעבד לרב, הדבר מושכל גם כן שהעבד חייב בכבוד הרב שקנאו בדמיו וגופו קנוי לו, וכמו שהאדם משתמש במעותיו ובחפציו יכול להשתמש בגופו של עבד שהוא קנוי לו, ובהיות לעבד דעה והשכל חייב לברת את רבו בכל מה שיש בו כי ללו קנוי לרב, ויש ביד הרב להשתמש בו בעבודת פרך להנאחו, כמו שמתמש בכליו והפניו להועלתו ואינו מקפיד עליהם אם יתקלקלו או ישחברו, אם שברו מרובה מהפסדו, כן על העבד לא יקפיד, ובחמתו ויכל למלט נפשו בעמדו לפניו והלכו אחריו וישתבה, וזה ימלא מן והסד לפניו שיוניאחו לחירות, ומפני שעבודת העבד לרב היא על כרחו כי גופו קנוי לרבו ואחיי לעבדו, אין עבודתו אלא מתוך יראה ושלל לשמה, ולכן כבן שהוא מכבד לאביו בטובתו ובהירתו, ולכן אמר הכבוד ע"ה (מלאכי א') אם אב אתי איה כבודי ואם אדוני אתי איה מוראי, כי הכבוד והעבודה שמושש הבן לאב היא בצהירתו מפני כבוד אביו ואהבתו אותו, והכבוד והעבודה שמושש העבד לרב אינה אלא מחמת מורא. ויחל לנו מזה כי אהנו עתה ישראל הייבום לעבדו גם כן מלך שהחטו עבדיו שהוליו ממלרים מביט עבדים, ואהנו קנויים לעבודת ית' לטובתו, לא כעבד שקנאו רבו לעבד עבודתו להועלתו, ולכן לא קראנו עבדים לו כי אם בערך מה שהוליו ממלרים כמו שאמר עבדי הם אשר הולאתי אותם מלך מלרים, וכן אמר (דברים ז') ויפדך מביט עבדים מיד פרעה מלך מלרים, כי הפליו לעשות עמך בצהיתו עבד לא צהית שרים אלא צהית עבדים הנוגשים בך ובעבודת קשה תחת יד פרעה מלך מלרים, ונקל להיותך לו עבד לעולם ולא רלם להחיותך בך כעבד אלא שפרס אותך שתייה בן חורין לעמך להעסק במלאכתך ולהם ביהך ובעבודת השם להנחתך ולבובתך, וכמו שאמר הכתוב (ש"ו) ואהנו הוליו משם למען הביא אותנו לתת לנו את הארץ ונו וילנו ה' לעשות את כל החקים האלה ליראה את ה' אלתינו לטוב

לנו כל הימים לחיזונו כהיום הזה, ולדקה הריה לנו כי נשמור, הנה שפירש כוונתו 'ו' ויזיח לנו לעזוב לנו כל הימים לחיזונו כהיום הזה, שאמר קידם ואמרת לבנך עבדים היינו לפרעה במצרים ויזיח לנו 'ו' ויחן אהותו ומופתים וגו' ואותו הו'יח משם כי לא הו'יח אהותו להשחעבד בנו, כי אם בזהבנו ובחמלתו הוא גאלנו, ולכן נתן אהותו ומופתים גדולים ורעים בזה להקס מהם על מה שעשו לישראל, כי זה הוראה כי המהלתו עליהם עשה כך, ואמר על זה ואותו הו'יח משם כי בראותו כי עשה בזה שפיתם על מה שעט אהותו, ידענו כי כוונתו היחה להו'יח לנו משם מאותו העבדות שלא להשחעבד בנו אלא אדרבה להת לנו את הארץ, ומה שזנו לעשות את כל החקוקים האלה הגלויים ביציאת מצרים לא היה לרדף לזה מלדנו שהרי נתן אהותו ומופתים וגו' לעינינו ואהותו הו'יח משם, אלא ליראה את ה' אלהינו בכל שאר המצות, וכדי שיהיה לנו טובה כל הימים כלומר לעתיד אהות שלא ראו יציאת מצרים על ידי החקוק האלו שהם הגלויים בעיני יציאת מצרים יהיה להם טובה וחיים כהיום הזה הידוע ונגלה לנו שיאלנו בו ממלרים, והחשב לנו לדקה כי נשמר וגו' לפני ה' אלהינו כהשכר לנו, כי גם שיהיה לנו טובה וחיים בזה ההשב לנו לדקה לפני ה' אם נקיים כל המצות האת לקיים מצותיו ולא בשביל הטובה והחיים שהמשך לנו ממנה :

ואם המקבל הטובה שחייב לגמול לנותן הדבר, מוככל גם כן, כי המקבל טובה מחבירו שחייב לגמול לו חן וחסד על זה בזהוה חבירו בלתי חייב לו דבר, ורעה והתכוון להועילו ולכבדו, אין ספק שהשכל הישר מתייב שיגמול לו על זה, כי כמו שהלואה שאדם מלוה להבירו, השכל והדעת מתייבשים שפירע לו כן מה שמועיל אדם לחבירו או מכבדו שלא ע"מ לקבל פרס, הייב העביר לגמול על זה, והרי הוא כמו הלואה כי על הרוב חסד שעושים עם החיים הוא מלפס להשלוס חסד, ואינו חסד של אמת אלא החסד שעושים עם המתים, והלדקה שעושים עם העניים על הרוב הוא של אמת בערך שאינו מלפס להגמול שאר מאותו העני והדל, ועל זה אומר הש"ת כפי צמקו העני לשלם גמול על הלדקה כמו שיעד בתורה (דברים י"ד) למען יברכך ה' וגו', ואמר שלמה ע"ה (משלי י"ט) מלוה ה' חוץ דל וגמולו ישלם לו, כי גם שעל הדל אינו חוב מה שנתנו לו כי כבר היה ידוע שלא היה לו צמק להפרוע ומתנה שלא ע"מ להחזיר נתן לו, וע"ה הש"ת עושה עלמנו כאילו הוא חייב לפרוע מתנת העני וכאילו הלוה לו וישלם לו כמו הלוה שמשלם למלוה, ומלבד זה גמולו שחן על העני שלא ע"מ להחזיר ישלם לו גם כן ויהר מדאי, ואם צמי שמקבל שום טובה מחבירו חייב לגמול לו עליה כ"ש וכ"ש

מלך מלכי המלכים הקב"ה שצווחו מהמידות עלינו בכל יום ובכל עת ובכל שעה ובכל רגע, שאנו חייבים להודות לו ולברכו ולעבדו עליסן בכל יום חמיד, כמו שהן מהמידות עלינו. וכן מה שעושה שפי"ה עמנו שאינו מקוה להשלוס גמול כי אם נלדק מה נתן לו או מה נוכל לעשות לו כי מידו הכל ומידו יתן לנו, או במה אקדמנו בעולות וגו', מתייב השכל שאנו חייבים לו יותר על זה שמיטיב עמנו לכוננת הטוב במה שהוא טוב, וכן אהנהו נודה לו ונעזדהו לכיונה זו שלא ע"מ לקבל פרס וכוף הפרס והכבוד לבוא, וכמו שאמר הכתוב (דברים י"א) והיה אם שמע השמענו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום, לכיונה הנכונה שהיא ללחבב את ה' ולעבדו בכל לבבכם ולא ע"מ לקבל פרס, אז הפרס והשכר יהיה מוכן לבוא ויהר שלם בהן מטר בלרכבם בעמו יורה ומלקוץ וגו', ומפני שהעבודה שעושה האדם ויש לו שכר עליה לפעמים הוא מלעטר בה ואומר לא היא ולא שכר, כצעל היסורין של אהבה שלפעמים אומר לא הן ולא שכר, ואינו חוטא בזה, לכן סו'ך ואמר שהמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם מעבודתו זאת, שאולי תכבד העבודה עליכם ותעזבו אלהים אחרים והסתחיתם להם, כי העבודה שלמה יראה לכם שאינה כדדה לבד מהסתחיות וזיכור צדיקים ולא עבדות בכל לבב, ותחשבו שלא הפסידו בזה כי אם השכר שלא יהיה לכם ולא יגיע לכם נזק, מזה תדעו כי על זה יהרה אף ה' בכם ועלר את השמים וגו', ולכן ראו לכם שהעבדו את הסם יתברך בכל לבב, וכדי שלא יהיה עליכם למשא כבד תהיו רגילים בזה ותשימות על לבבכם והיניו לכם רגילות בזכירתה, בקשירת הפילין על המוח ונגד הלב והמוחזה בציבתכם, כדי שתזכרו עבודתו בציבתכם לבית וביציאתכם :

ואם העבודה והכבוד שחייב הקטן גדול, הוא דבר מושלל גם כן, וזה כי צדואי הטולס כולם הם נבראים להשלים עלמם בשלימות המדות והמושכלות, ובפרט חכמה תורתו הקדושה לכל מי שהוא שלם יותר בזה הוא רהוי לכבוד יותר, ולכן הקטן צניח ובחכמה הייב לכבד את הגדול ממנו בשיטת, כי על הבחם צרוב ימיו קנה שלימות יותר ממנו במדות השמוכות, כי עיר פירא חלם יולד, ובהנהגתו הטובה בזה העולם יקנה שלימות כפי שניו ולכן בהקיה המורה וזותה ויוראה י"ט) מפני שיבה חקוס הדרת פני זקן שקנה חכמה ופסי' ייקן ומינס נקרא גדול לערך הקטן ממנו בחכמה, ואם צבני אדם ששורם לזה וזכור מטפה סרוחה נולרו חייבים זה לזה כבוד כפי מעלת כל אחד, כ"ש וכ"ש ממה' הקב"ה, כי הוא צמחו ונגדולתו צרה כל העולמות וכל הניעלמות ממנו שאנו חייבים לעבדו על זה, גם כי לא היה מקדים לנו טובה, ומפני שיש גדולים ממנו

ומקיים תורתו ומלותיו, ורביעי לו המכבד ועובדו
בהיותו מכיר היותו גמול חסדיו צמה שהטיב
לאבותיו וצמה שהטיב ומטיב ויטיב לו בכל יום
ולכך עובד עבודתו ומקיים תורתו ומלותיו :

ועל דרך זה אנו מדיינים את צנינו ואת כלל
ישראל לחנכם במלות ה' ובתורתו בהדרגה
מן המאוחר אל הקודם, כי נודיע להם ונרגילים
לעבודתו ית' מלד שהוא מטיב להם בכל יום,
וכאשר יקיימו דברי תורתו ומלותיו בן ירבה וכן
יפרוץ להטיב להם, ואח"כ מלד ירחיק העונש, אם
ירפו ידיהם מעבסק בצורה ובמלות שיבזרו עליהם
ה'ו' לרות רבות ורעות, ואחר זה אנו משלימים
אותם יותר בעבודתם שתהיה יותר שלימה ומכוינת
לו ית' בהיותו הוא בורה העולם ויגד את האדם
בחקמה נפלאה כאב את הבן ירעה ויותר,
ואלמלא כך לא יאח לאויר העולם שלם מכל מה
שנברא תחת גלגל הירח, ועבודה יזו מכוונת

ושלימה יותר מן הראשונות, כי בזאת השיג המעלה
ההארונה והיא שיעבד את השם ית' וית' מלד
גדולתו ורוממותו ית', ויקרא אוהב ה' וירא
אותו מבלי כוונה אחרת, כמו שבארנו, והיא
המעלה הגדולה מלד עממה והסכר הגדול צבוע"ז
וצבוע"ב, וככלל בו כל הסכר שיש לעובד מהלדדין
האחרים, וכמו שאמר המסורב ע"ה אשרי איש
ירא את ה' במלותיו הפך מלד, שהוא הירא את
ה' מבלי תקוה לשכר כמו שבארנו, אמר גבור
צארץ יהיה זרעו דור ישרים וגו', הן ועושר צבועו
וגו', כי גם צמה שלא נתכוון אליו בעבודתו והוא
שלאם הסכר יגיע לו מלד היותו ירא את ה'
מבלי כוונה אחרת, וכן מה שכתוב (דברים י"א)
והיה אם שמע תשמעו לו מלותיו וגו' לאהבה את
ה' אלהיכם וגו', ונתתי מער ארלכס צבועו וגו',
הרי שבעבודה מלד היראה ומלד האהבה והטע
אל עמל ואל שכר לא יוכל, וישג גם כן מה
שלא שאל ומה שלא כיון אליו :

ונאמר כי בכלל האהבה והיראה יהיו נכללות כן,
ויהיו האהבה והיראה שמים שהן ארבע, כי
האהבה הנמורה לא תושג כי אם צמה שמכיר
ויוודע האדם היותו נולד מהאל ית' ע"ל היותו
שלא שאפשר, והיות כבן לו, וכן צמה שהוא
מטיב לו בכל יום בכל רכיו ועניויו, כי צה
הכנס האהבה בלבד ויעבדו ויכבדו אח"כ גם
שלא היה מטיב לו אלא מלד מעלתו ורוממותו,
והיראה הנמורה גם כן תושג מלד היותו מכיר
ויוודע מה שהפליא השם ית' לעשות עם אבותיו
ע"ה להוליאם מעבודת לחירות ושהגילס בכל
דור ודור ומגיל אוחו גם כן בכל יום, ובזה מכיר
גדולתו ורוממותו שאין מי יאמר לו מה תעשה,
ובזה תכנס ויראחו בלבד ויעבדו ויכבדו מלד
מעלתו ורוממותו לבד, ומלא כי מלד מה שיגרו
ומה שהטיב לו השיג גדולתו ואהב אותו אהבה
שלימה מבלי כוונה אל השוב עתיד, ומלד מה
שהסיר

ממנו והם המלאכים והנגלים שהם נבראים כמונו
והיו חייבים בכבודם ועבודתם גם כן כפי מה
שנזר השכל, לכך הונרך השי"ת לומר לא יהיה
לך אלהים אחרים על פני, לא תעשה וגו', לא
תשתחוה להם וגו', וצאר ב' עקב כי ה' אלהיכם
הוא אלהי האלהים ואדוני האדונים האל הגדול וגו'
אשר לא ישא פנים וגו', עשה משפט יתום ואלמנה
וגו', להרות כי גם שהמלאכים והנגלים הם
אלהים ואדונים על העולם השפל, עכ"ל הוא
אלוה ואדון עליהם, והם אין להם כח ורשות כי
אם מה שסודר ומנובל להם מאת השם ית' ואין
להם רשות להוכיח ולא לגרוע, והשם ית' עש
היותו אלוה גדול עליהם הוא מטפל משפט יתום
ואלמנה וכו', ויש צידו להוכיח או לגרוע כפי
המעשה, מה שאין כן במלאכים ונגלים שממשלה
קצוה ומנובלת ממנו ית' כמזכר :

פרק ישיה עשר

חיוב הכבוד והעבודה לאלהים על כל אחד
מהארבעה לדדין, אינו דבר שיה צבולם,
כי החיוב היותר גדול על האדם השלם הוא מלד
היותו מכיר גדולת האל ית' ורוממותו ויכולתו
מבלי שיקוה להשלום שכר, כי זהו השלימות שהגיע
לו אברהם אבינו ע"ה להיותו נקרא אברהם
אוהבו, וירא אלהים מלד גדולתו ולא מלד יראת
עונשו. וגדר חיוב שני לזה הוא מלד שהוא כאב
לנו שהויתאנו לאויר העולם כמו שזכר. וגדר חיוב
שלישי הוא שהוא לחלון ורצ לנו ואחזנו עבדיו
שהוליאנו מבית עבדים כמזכר למעלה, ובכלל זה
מה שמשאנו עלינו בכל דור להגילנו מיד לנינו
ומכל המקרים והרעות המתרגשות לבוא בעולם,
והאיר עינינו צנהינת תורתו לשכדע מה שהוא
היפך ראונו שנבדל ממנו, והם שם"ה מלות לא
תעשה כנגד שנת החמה הוא שנקבל צה, וגדר
חיוב הרביעי לראשון הוא מה שהטיב ומטיב
וייטיב לנו בכל דור ודור בהשגחה עינו הטובה
עלינו בדרך כלל ולכל אחד ממנו דרך פרט, ומה
שהאיר עינינו צמאור תורתו לטוב לנו כל הימים
צבוע"ז וצבוע"ב לזויתנו רמ"ה מלות עשה כנגד
איביו של אדם :

והנה הירא את דבר ה' והאוב אוחו מלד
מעלתו ורוממותו, ומקיים תורתו עשה
ולא תעשה לא לאהבת השכר ולא מיראת העונש,
הוא הנקרא אוהב ה' וירא ה', ואין מעלה למעלה
ממנה, וכמו שאמר (התלים קי"א) אשרי איש
ירא את ה' במלותיו הפך מלד ולא שבער מלותיו,
ושי לו העובדו ומכבדו כאב, מלד שיגרו והוליאנו
לאויר העולם ושומר תורתו ומלותיו מלד זה, ושלישי
לו המכבדו ועבדו כעבד, מלד שסדה את אבותיו
מעבודת והגילס מכל צרה, וכן שמאיל אוחו מכל
געע ומכל מקרה בכל יום ולכך עובד עבודתו

שכיר שהוא עבדו שהלילו מכל לרם ומס שהכיר מרוממותו ויכלתו בלתי בעל תכלית, השיג גדולתו וקבע בלבו יראתו מבלי שיה כוונה ליראת העושה פעמיו, והיה האהבה והיראה שמים שכן כוללות כל ה' הדודין הנזכרים :

פרק שבעה עשר

בלל העבודה לאלהים היא כאב וכאדון, וכמטיב וכגדול, כמו שפארנו, וגם כי על כל אמת ממנה אנו חייבים זקיום כל התורה ומלותיה עשה ולא תעשה כמו שכתבנו, עכ"ל בהשכלות הקובץ יתברר כי יש קלה מלות מיוחדות לכל אמת ואמת, כי התורה כולה חלק ממנה מה שאנו חייבים לעשות ומס שאנו מזהרים ממנו ממה שצונו לביטוי, וחלק ממנה כמה שאנו עושים לעשות ומה שאנו מזהרים מעשהו כמה שביטוינו לביטוי, והנה בערך מה שאנחנו חייבים בעבודתו מלד יתווא כאב ואדון לנו ואנו כבדים ועבדים לו, נתחייבנו בכל מה שביטוינו לביטוינו, כי בהיותנו בני איש אחד ה' איש מלחמה, ובהיותנו עבדי אדון אחד ה' אדונינו, אנו שמים ומייבים אנו להתנהג זה עם זה בחלום והאבה, ומאי דסני לאחד ממנו לא נעבד לחברינו, וזהו כלל המלות והאזהרות שביטוינו לביטוינו, ובערך מה שאנחנו חייבים בעבודתו לפי שהוא מטיב לכלנו דרך כלל ולכל אחד ממנו דרך פרט, כי מזה אנו משיגים ג"כ קלה גדולתו ורוממותו, אנו נמולי חסדיו וקטנים מבלי ערך לפניו ואנו חייבים בכל המלות והאזהרות שביטוינו לביטוינו, ואם נהכל במלות והאזהרות שביטוינו לביטוינו נמלא קלחת דרך חכם והאבה והטינה, כהלוואה לחבר והאבה והחזקת ידו וכל מה שחלוי בזמירות חסדים, וכן בערך מה שאנו בניים להש"ת שאנחנו כמו אחים, וקלחת בגזל ואנואם וכל דמים שבין אדם לחבירו, בערך מה שאנו עבדי ה' המיוחדים בעבודתו ית', וכן מה שביטוינו לביטוי ית' אה קלחת מפורש בהם הטעם בערך מה שמיטיב עמנו או ייטיב לנו, וקלחת סין בלי טעם והם חקים אשר לא השגנו תכלית טעמם, והם בערך מה שאנחנו חייבים בעבודתו מלד גדולתו ורוממותו אשר הוא נעלם ממנו גם כן :

ובן בענין התפלה, נה כי מכל אחד מהלדדן הדי' אנו חייבים להתפלל אליו ולהודות לו וזכרנו עכ"ל קלה מהתפלה מיוחדת והסודרת ללד אחד, וקלחת ללד אחר, שהרי אז"ל (ברכות ל"ב) לעולם יסדר אדם שבחו של מקום והל"ל יתפלל, ואמרו ג"כ, ג' ראשונות שבחו של מקום, אמצעיות שאלת לרכיו, אחרונות כמי שקבל פרס מרבו ויולא, והנה סידור שבחו של מקום הוא כנגד מה שאנו עובדים אותו ומתפללים אליו מלד גדולתו ורוממותו והם שבחו, ושאלת לרכיו כנגד מה שאנו בניו

ועבדיו וסוף כאב ואדון לנו ואין מי שיספיק לנו לרכיו אלא הוא ית' ית', וכנגד מה שהטיב לנו הוא שלש אחרונות שהם כמי שקבל פרס מרבו, כי הוא צונו אחר תפלתו שהוא יתברך ישלים ויקבל תפלתו וייטיב לו בכל מה ששאל ממנו, וזכרנה הראשונה נרמזו כולם האל הגדול הנצור והנורא, הוא מעין גדולתו ית', נומל חסדים טובים הוא מעין מה שהוא מטיב עמנו, קונה הכל הוא כמו קונה שמים וארץ, שברא כל העולם ויור הים והררי אנו כבדנו, ומביא נואל לבני בנייהם מעין מה שהוא כאדון לנו ואנחנו עבדיו ולאן ידו ועמלד לנחול אותנו כמו שחללנו לשעבר, ולפי שיעקר התפלה רלויה להיות בספור גדולתו ונצרותו סדרו מיד ברכת אמת צבור לעולם ה' וכו', ואתה קדוש וכו', שכולן סובבות על גדולתו ית' ונצרותו, ולפי שהתשובה והליחת העון הם רחמים נמורים מאל האל ית' כאב אה בן ירלה למחול לבנו ולהעביר פשעיו בתשובתו, סדרו בזכרת הטיבנו אבינו וכו', ובזכרת סלח לנו אבינו וכו', מה שלא תמלא אבינו בכל התפלה כ"א בשתי זכרות אלו, ובזכרת הכוללת שהוא אב הרחמן רחם עלינו (הסלים ק"ג) כרחם אב על בניו רחם ה' על יראיו והם השמים, וכן אמר הכתוב (ירמיה ג') שובו בניו שובבים, קראם בניו בתקום התשובה אע"פ שאינה שיימת שהרי עדיין הם שובבים, ואין זה אלא מפני היותם בניו כמזכר :

ובכו מה שאנו חייבים בעבודתו ית' מן הדי' לדדיו, כן הוא יתברך מקבל תפלתו ומתהלל בהעבודתו עבודת כל המלות בערך כלן, בערך מה שהוא אב לנו, ואדון, ומטיב, וגדול, כי כמו שהוא אבנו והוא דבר נעבי הרחמנות שיהיה האב על הבן, כן הוא ראוי לפניו יתברך שיהיה עליו כאב, ובמו שהוא ראוי לרצו ואדון שישיעו בהקנת עבדיו, כן הוא ראוי לפניו ית' להספיק לרכיו מלד שאנחנו עבדיו, וכמו שהוא ראוי למי שהרגיל עמנו להטיב לאדם אחד שישלים חקו וייטיב לו בכל עת שליטרך, כן הוא ראוי לפניו ית' שייטיב לנו בכל יום ובכל שעה ובכל רגע, כיון שבעבר אבותינו ויצהר בזרעם אחריו להטיב להם ולהלילם מכל לרם, וכמו שהוא ראוי למי שהוא גדול ויכול שייטיב לשפלים וימחה ציד הקמים עליהם ויולי עשוק מיד ושוקו, כן הוא לפניו ית' מלד גדולתו ורוממותו להשגיח בשפלים ולהטיב להם ולהליל העשוקים, וכמו שאמרו (מגילה ל"א) כל מקום שאתה מולא גדולתו ית' אתה מולא ענותותו שאתה (זכרים ד') האל הגדול וגר וכתיב שושה משפט יתום ואלמנה, וכן (ישעיה ל"ו) כי כה אמר רם וגו' וכתיב ואת דל, וכן בכתובים וכו', ולכן אנו אומרים בתפלותינו ותחנוניתנו, אבינו מלכנו, לומר כי מלד שהוא אבינו ומלד שהוא מלכנו ואנחנו עבדיו ראוי שישמע תפלתנו, וכן אנו מזכירים

עולוים תאחו יתברך ואין לכל אחד מהם שלימות ויכולת בכל הדברים הנבראים, כ"א למה שנתמע עליו ולמה שנשתלחו אליו בשם, כן הם המלאכים ר"ל שנוחם לדברים פרטיים כפי רצון האל ית', ואין להם יכולת לשנות ממה שנתמע לו כשתלחו ולפעמים אף צמה שנתמעו ושנשתלחו אין להם יכולת, וכמו שדרשו ז"ל (במדבר רבה פ' י"ט) על פסוק (במדבר י"ז) ויעמוד בין המתים ובין החיים ותעלר המגפה שעכב את המלאך, וע"י דוד המלך ע"ה ג"כ נעזרה המגפה ונאמר למלאך (דברים כ"א) רב עתה הכף ידך, ובזמן רבנו דביהמ"ק נסתלקו ונתחלפו כמה מלאכים ממטיים כמו שדרשו (איכה רבה) על חלל ממלכה ושריה, וכן יקרה לקלח מלאכים דמות כליון כמו שאמרו על המלאכים שהם נבראים וגשרים בכל יום, ועלה בדיני שאין העבודה ראויה כ"א לאל ית' כי הוא סבת הכל ויכולתו בלתי בעל חכמות, ממה שמעיד המש"כ כי אין לשום דבר קיום ויכולת גמור כי אם לו יתברך :

ובן מעיד המש"כ על העבודה שהיא מיוחדת לאלהים, וממה שראינו מזמן בריאת העולם, האצות ע"ה וקדומים להם והמאופורים להם מן החכמים והנביאים כלם עובדים את ה' מקריבים אליו קרבנותיהם ומחללים אותו ושואלים ממנו לרבויה בנפלה ותחנה, הקודש חכם הראשון יציר כפיו שלו ית' מפני שראינו שעבר על ליווי הסי"ת הקדשה לחכמים ז"ל איך לא הוזכר בתורה שש בנשואה, ולכן אמרו שבתת ע"ה (ח') יום שנברא בו חכם הראשון כיון ששקעה עליו חמה אמר לוי שמה בשביל שסרתחי חשך העולם בעדי וחזר לתמו וברו וזו היא מיתה שנקנסה עליו היה יושב וזוכה כל הילום וחוס בזכס כנידו כיון שעלם שמוד השאר אמר מנהגו של עולם הוא עמד והקריב שור מקריבו קדמות לפרכותיו שנאמר (תהלים ס"ט) ותיטב לה' משוד פר מקרין מפרים בריאה מקרין וכדו מפרים, ויש לדקדק במאמר זה כי איך חכם הראשון שחשך העולם בעדו בשביל שסרה ובעל עמוד השחר אמר מנהגו של עולם הוא, והרי שבעה ד' שנזרקס בו נשמה ושעה חמישיה שעמד על רגליו ושעה ששית שקרא שמות ושיעיש שמדוונה לו חוס, היה הולך ורואה השמם עולה לאחלע הקריע ומתחיל לירד ללד מערב, ובשעה ה' שעלו למתס ב' וירדו ד' ובתשיעית שנגטוה ובעבירית שסרת כבר ראה השמש נוטת למערב וקרוב לשישקע, ואיך לא חשב שסיה מנהגו של עולם. ונראה שחשב חכם הראשון כשראה השמש עולה לאחלע הקריע וירד, שהיה יורד עד המערב אלל הארץ ויחזור לעלות משל לאחלע הרקיע, וירד ללד מזרח עד הארץ ויחזור לעלות, ושכן יסיה מנהגו של עולם, כי לעולם השמש יהיה על הארץ בדרך זה, וכמו שפוברים מחכמי ישראל שאין השמש הולך בלילה

מזכירים חסדיו שעשה עם אבותינו שכן ראו שיעשה עמנו, וכן אנו מזכירים גדולתו וגבורותיו ב"כ מזה ה'לד שייטיב לנו ויושיענו, וכמו שכתבו : וגם כי חייב האדם לכבד ולעבוד, ללבו, ולרבו, ולמטיבו, ולגדלו, ועל כל זה העבודה מיוחדת לאל ית' ולא לזולתו, כי לא מנינו בתורה שם עבודה בשום מלוא כ"א בקרבנות ובתפלה, וזו היא העבודה המיוחדת לאלהים והיא משוללת מאחרים כמ"ס הכתוב להם תשתחוה להם ולא העבדים, ואמר בנפלה (שמות כ"ג) ועבדתם את ה' אלהיכם (דברים י"א) ולעבדו בכל לבבכם, כי הקרבנות והתפלה הסכללים בכלל לשון עבודה נאשרים לנו לעשותם לזולתו ית', משא"כ בכבוד שהנס שהאדם מניוה בכבוד האל ומזוהר מהלל שמו, אינו נאשר לזולתו, אלא הדרבה אנו מניוים בכבוד האצות והחכמים והקדשים ושלא נחלל כבודם, וכן לנהוג כבוד בני שהטיב לנו ובמי שאריותו עלינו, כמו המלך, או האדון נגד עבדיו, והעפעס כי העבודה מיוחדת למי שהוא אלוה ושלטע מאין כמוהו, שהעבוד ומקריב לפניו מכיר וידע שאין מי שיוכל לסלוח האשמות אלא הוא, וכן התפלה היא במקום קרבן, שהתפלות כנגד מתידיס הקדוש, וכן אמר הכתוב (דושע י"ד) וגשלמה פרים שפתינו, ואמר הכתוב (ויקרא א') חכם ויקריב מכם קרבן לך, וכן ועבדתם את ה' אלהיכם, ועבדו בכל לבבכם, איזו היא עבודה שנלכ זו הפלה :

פרק שמונה עשר

וראיה מן המוחש כי העבודה מיוחדת לו ולא לזולתו, כי החוש מוכיח ומעיד כי אין קיום לשום דבר בעולם כ"א להש"ת, כי כל הנבראים הם בעלי חיים והפסד ואין בידיה יכולת שכל שלימות גמור להטיב ולהרע, כי האנשים שהם מבחר העולם השפל אין להם קיום והעמדה בעולם מהמדת זיכלתם להטיב או להרע, וגם בזמן יכלתם הם בעלי שינוי ומבטימים ואינם עושים, והגלגלים והכוכבים אינם בעלי בחירה ורצון, כי פעולתם מונבלת ומסודרת ולא יענו את הפקודים במהלכס ובחכונתם, וכן בהכרת מה שהוא מושפע מהס בעולם השפל הוא הסדר המונבל בהם אינו משהיה מלדס כ"א ברצונו ית', אשר מזה חייבו השכל שאין העבודה ראויה להם כיון שאין בבתיהם להוביף או לנרוע לנעוב ממה שצדקו, וכן אנו רואים שישינס מקרה מה של יעלם מקדרות השמש והירח, ואין ראו לעבוד למי שישיגוהו מקרה כזה, כל שכן שהס בעלי חכמות, ושאר הכוכבים הקיימים אינם בנדר השמש לא בדתתם ולא באיכותם, ואס לשמש הגדול באיכות ובכמות לא יתנו לו עבודה כ"ס לשאר הכוכבים :

ובן המלאכים אין העבודה ראויה להם, כי הם

ובמקד למנך בסופיות, ולכך אמר ואל קין ואל מנחתו לא שעה, כי כמו שמנחתו סיחה גרועה שלא יתה ממכתר אהו המין שהוא אהו שנברא ביום המיוחד לו משעת ימי בראשית, כך ממנחתו לא סיחה שלימה שלא יתה הצריאה להשי"ת אלא שעולם כמנהגו נוהג, ולזה לא הביא כ"ח ממה שהיה נומתה האדמה ולא ממה שנברא בחמלה, שהיה ידוע לו לפי קבלת אביו אדם הראשון שכל הנמחים עמדו בפניה קרקע ולא ינאו עד שהתפלל עליהם אדם הראשון וכמו שחז"ל, והוא לא החמין לו, ומפני כי קרבן אדם הראשון והכל בננו היו מהדברים שנבראו בשעת ימי בראשית כמו שאמרנו, לא הולכנו לבנות מזבח לקרבנם, כי היה ידוע ממהות הקרבנות שהיה מכוון לה' ית', אבל נה שמה שהקריב היה מן העולמים מזכר ונקבה הולכך לבנות מזבח, להורות כי הקרבן ההוא היה לשם השם, ולכן כתוב בנה (בראשית ח') ויצן נח מזבח לה' וגו', ומשם והלאה הצבות ע"ה וכל הצבים אחרים בני מזבחות לקרבנות להורות כוונתם כי היה להקריב קרבן לה' שאין העבודה ראויה לזולתו :

ובכן התפלה נקראת עבודה שהיא מיוחדת להשם ולא לזולתו כמו העבודה, וכמו שראינו ג"כ הצבות והקודמים ומזבחותם להם שהתפללו שהיתה תפלתם מכוונת להשם, כי לו יאות התהלה כי הוא בנה הכל :

והראיה מן הסורה שהעבודה היא לאלהים, כל המורה מלהם מזה, ממה שמזהיר ומזהם אותנו ועבדו והעידה על כל אותם שקרבו לעבודתו, ואמר קרבן (ויקרא א') אדם כי יקריב מכס קרבן לה', ואמר יותר בפירושו (שמות כ"ב) זבח לאלהים והרם בלתי לה' לבדו, ואמר בהפלה (דברים י"ח) ועבדתם את ה' אלהיכם (שם כ"ג) ולעבדו בכל לבבכם וגו' :

פרק תשעה עשר

העיקר השפי הוא, כי האל יתברך משפיע שפע נבואה לראוי ומכין עצמו לה' וזה בנאו' אלהי כמ"ה רב המורה ז"ל פרק ל"ב מחלק ב', ואמר הכתוב בבודעת עיקר זה (שם י"ג) נבוא' אקיס להם מקרב אהיים וגו', ובמדת הנבואה ואמתתה כתב הרב ז"ל פרק ל"ו שהוא שפע שופע מהשי"ת על כח הדבורי תחלה ואח"כ על הכח המדמה וזה באמצעות השכל הפועל : והמבורות למיאות הנבואה חמש. הראשונה כי האל יתברך לא ימנע טוב מבעליו, וכשיוכן האדם בהמתו ומדותיו לנבואה יושפע עליו שפע נבואי להורות על מעלת נפשו שהגיעה למדרגה העליונה של האדם והכלית השלימות אשר אפשר שימצא למינו, השנית כי גם שמלך השכל יושב מליאות השי"ת והשגחתו וישיר בהכנסת השולט

בלילה למטה מן הארץ אלא נכנסה לתוך עובי הקרקע במערב וחזרה למעלה מן הקרקע עד מורה ויולאת ממזרח מהוך הלון שבועי הקרקע, ואדם הראשון השב שחזרו ההמה מלמטה ועלולם תראה בצרך, וכשראה ששקעה השב שחך העולם צעדו וכשעלה עמוד השחר אמר מנהגו של עולם הוא כך לילה ויום ולא כמו שחשבו קודם שחשבו ועלולם יהיה יום, ולא עמד והקריב שור שקרבנו קודמות לפרסותיו, להורות כי האל ית' ברא עולמו בחדש וברחמים והוא מקבל תשובת השבים, שהוא השב שמיד היה נפרס ממנו על שעבר על זוויו, וראה עתה שהאריך לו וקבל תשובתו שחם על רשאו ובנה כל הילול ולא ההרוב העולם על חטאתו אלא עדיין כמנהגו נוהג, ובראותו כי מנהגו של עולם היה שיטתו יום וליילה אור וחשך, ראה כי היה רצו על כי מי שחשך עליו היום שחטא יש תקוה לאחריתו שיטעור ויזום אל עול ה' וירחמנו ויחיר השכו שוקל תשובתו, כי אל תנאו זה ברא את העולם, ולזה הקדים שור שקרבנותיו קודמות לפרסותיו, כלומר של מעשה בראשית שנבראו בקומתם ולפיכך קדמו קרבנותיו שהרי עמו נולדו וינאו תחלה מן הארץ, והיינו שור פרי ביום שהיה שור ששור בן יומו קרוי שור היה גדול כפר, ואת זה הקריב, כי היה אפשר לומר כי היו צינם ההוא ג"כ שוורים אחרים, שנתעברו ונולדו באותו יום כמו אדם הראשון שעלו למטה ב' וירדו ד', ולא רצה להקריב כ"ח מאותם שלא נולדו מזכר ונקבה אלא שנבראו בקומתן, להורות על הצריאה שברא האל יתברך כל הדברים בשלימותם ורולה בקיומם, והל יטעור ויגבור על חטאתם כשיחזרו בהשוכה, ויקבל שמיטת הקרבן השלם בצריאה במקום האדם שהיה שלם בצריאה יגור כפיו של הקב"ה, ורמז הקרבים שהם קודמים לפרסות, כי כמו שקרנים למין ההכמה הם לה מגן ולנה לשיהיה לה קיום, כן הכפס המשכלה שבראש והיא כמו קרן חמות בין עיניו, היא לה מגן ולנה לשום לו לאדם שהרית בצרך ולהיותו בשכלו הדין, שאם יטעור ידע ויטעור נכפשו כי התשובה קדמה לעולם ושהוא ית' מקבל שבים, ויכניע כח החומר שהוא דומה לפרסות שיהיה מוכן לעבודה השכל והוא עבודה האל ית', כי השכל הוא התחלה, והעיקר והחומר הוא הסוף והטעל כמו הפרסות לערך הקרן, והכל בנו למד ממנו והציב גם הוא מצבורות לחנו ומחליבין וישע ה' אל הכל ואל מנחתו וגו' (בראשית ד') כי הצבורות אותם שנבראו הם עצמם ולא נולדו מזכר ונקבה והם שלמי סיירה, כי בקומתם נבראו וקדמו קרבים לפרסותיהם, ובזהות כוונתו שלימה וקרבתו תמים כתוב (שם) וישע אל הכל כלומר לכוונתו השלימה, ואל מנחתו והוא הקרבן התמים, וקין הביא משרי האדמה ממה שצמחה האדמה אח"כ, כמו שחז"ל מן הפסולת משל לחרים רע ואל כל את הצבורות

שכל ואין ראוי שינשכו על הפעולות הנופצות המנוכות, וכן המלאכים שהם עליונים אין להם שכל יותר בהיותם מקבלים עליהם עול מלכות שמים זה מזה, כי הם שכל פשוט ואין בהם אומר, אבל מין אלושי שיש בו הכנה עשות הקוב והרע ראוי שיגמל טוב ויענש על פעולות הנופצות והרעות, ואם היתה הנפש זוכרת ויודעת כמה שהשיגה קודם היתה קרובה ומוכנת ומזומנת לעבודתו ית' מלד מה שהשיגה בעולם העליון, והיתה קרובה לאחד מן המלאכים ולא היתה לה שכל כל כך כמה שהתקרבה לעבודתו ית' בעוה"ל, גם כי הוא מורכבת בחומר, אבל בהיותה נעדרת בהיותה בנוף, ממה שהיתה שלימה קודם ועם כל זה משלמת עלמה בזה העולם יש לה יותר שאת ומעלה על החכמה והטובת מדותיה :

ואב"ש"ר כי אדם הראשון להיותו יליר כפיו של הקב"ה, ומה שצנחה הקב"ה, היתה בריאתה בזה האופן, כי נפשוהו בפרט נפש אדם הראשון שנאמר עליה (בראשית ב') ויפה בלשון נכמה חיים לה נעלמה ממנה חמרי החכמות שהשיגה קודם, ובחכמה זו שהיתה בה מעה ילירתו קרא שמות לכל הבהמה ביום שנברא, והיתה יודעת ומשגת וזוכרת ממה שהשיגה קודם לאתה ללויר העולם הזה. ולכן היה משכנה בנן עדן, וכך היה ראוי שיהיו ג"כ הבאים אחריו נחשבים ממנו ונולדים ממנו ונקבה ועם כל זה יהיה להם שכל טוב בעמלם בהיותם מורכבים בחומר ויש להם יכולת להטות עלמם ללדו ולא יאבו שמוע לו, וכשחטא אד"ר שעבר על מצוות ית' נדחה ממחילתו ונעלמו ממנו שערי שמים, ושכח מה שהשיג קודם הבריאה וכאלו לא ידע בפשו"ל אלו מחלויו יום שנברא, ולכן גורם מגן עדן שהיתה משכנו בזמן שהיתה נשמרת בהשגתה הקודמת, ועמה שכעצה ביון מולת החומר לא יכול לעמוד עם מלד חטאה, וכי נסתמו מעיניה מעינות החכמה נתגלו אליה הנהגת החושים הנשמיו בנפשות אל החומר, וזהו שאמר הכתוב (שם ג') ותפקחנה עיני שיהם וידעו כי עירומים הם וגו', כי עד עתה לא היו נטוים אל היצורים החוממיים כ"א מעט מזעיר לא כציר, ועמה שהבה הנזכרת נפקחו עיניהם לכל היצורים הנשמיים ונאספו כל הבאים אחריהם ממנו ונקבה ועל דרך זה, שלא ידעו בנפשות כ"א מעט הבראש, וזו היא הסימה שגרם לו אדם הראשון ולדורות הבאים, כי מלד חטאו נשתנית הבריאה בנפשות כמו שאמרנו, והם קרובים יותר לחטוא לבסוד כזכור, ועם כל זה הוא שלימות יותר ללדיקום שיש להם שכל טוב בעמלם בהיותם כובשים את ילרם הרע עם התעלמותם, ממה שהשיגה פשטם קודם יותר ממה שיהי להם אם היתה להם ההשגה הראשונה כמו כשתבתי, ובכבת חטאו אין לדיק בדרך אשר יעשה

העולם, ראה האל ית' להשפיע שפע נבואי על המוכנים כדי שיעידו על מליחותו יחברך ושעניו פקחות על כל דרכי בני אדם לתת לראש כדרכיו וכפרי מעליו. השלישית היא כי ע"י הנבואה יודעו הדברים הנריים אלל השי"ת מהבחי הנריים, כי הידיעה המחקרית אינה מספקת לדעת הדברים הנריים אללו כדי שצחמלעותה יגיע האדם להשגת השלימות האלושי. הרביעית להזכיר העוזרים בכל דור ודור. החמישית להודעת העמידות ועשיית הנסים והנפלאות :

ובביאור הסוד הראשונה נאמר, כי הוא ידוע כי נפש המשכלת שבאדם אולה מעולם העליון, ואחרו חז"ל שהיא נחלבת מתחת כהא הכבוד, ואחר שהיתה לה השגה בדברים עליונים קודם היותה בנוף תשאר בה הכנה חשילו בהיותה בנוף לשתיג בהם, וזה משני פנים. האחד צחמלעות הנוף והשתמשה בכחותיו בחמשת החושים ובהדמיון, ולקחת ראייה מהם בהשגת הדברים הנכעביים בזה העולם השפל, וגם בעולם האמלעי, וקלה בעולם העליון בהשגתה מליחות השי"ת ושאר העיקרים, השני כי כשתוכן לנבואה תשיג ברצון האל ית' שפע נבואה לשמעלה לדמיון השגה שהיתה בה קודם בואה לנוף, והיא השגת הדברים העליונים שיודיעהו כפי הכנתו, וזה אי אפשר לו להשיג אף בכמות היריכות מתחמה ומדות כי אש בנות החושים וצביעולט מפעולותיהם, ותשאר אז הנפש המשכלת זכה וקרובה למה שהיתה קודם התמוגה בנוף, ותשיג מן הדברים העליונים כפי מה ששפלתה בשלימות החכמות והעיונות והטובת המדות, כי גם שגחו החושים ונתבעלו בעת השגתה השפע השוא, עם כל זה נאמר בה שלימות כמה שהשיגה בהם, ויסול החילוף בזה בפחית ויותר כפי הכנת כל אחד ואחד :

ובביאור הסוד השנית נאמר, כי אנו לריכים לתת טוב קטם ודעת בהיות נפש המשכלת נאללת מעולם העליון כמו שאמרנו והשיגה בדברים העליונים, איך נעלמו ונעלמו סימנה שערי שמים בנבואה אל זה העולם שאינה זוכרת כלל ממה שהשיגה ועיר פרח אדם יולד, ואף בקנותו חכמות ומדות אינה משגת מעלמה אמתת הדברים העליונים מכוונים למם שהשיגה קודם, וכאלו אינה יודעת ואינה מכרת את עלמה כ"א כמה שהשיגה וידעה בזה העולם לבד ונשכחו ממנה הזרות הראשונות שהשיגה קודם :

ועל זה נאמר, כי זה היה משלימות כוונת הבריאה של מין האלושי כי היתה הכוונה לנבוא מן שהיה מורכב מלמעלה ומלמטה, והם הכנס המשכלת והחומר שיעבדו האל יחברך ויהיה להם שכל טוב בעמלם אם ייטיבו דרכיהם, ויעבדו אם יעשו הרע בעניו, והאלהים עשה שיראו מלפניו, כי שאר המינים של ב"ח אין להם

יפשה קוב ולא יחמא, כי אי אפשר לסגל ולסיוה נזר לעולם בני הפסג מהדברים המומריים ביהמה הנפש מוטבצת זו ואינה יודעת צעמרה כ"א צמות שהשיגה בה העולם כמו שגמר, וסיה חמא זה סבה לשרוב העולם בכל הדורות הם רשעים ובני עליה הם מועטים, ויאל שבר הדיקים שהוא יותר אחר שחמא אדם הראשון בהפסד עונם הרשעים שהם רוב העולם בכל הדורות, ולדיק הוא יסוד עולם:

וענין התעלמות הנפש ממה שהשיגה קודם אפשר על צ' פנים, אם היא נבראת ונחלבה ממחלצה או בזמן שניהנה בנוף, היא כנער היולד שאינו זוכר כלל מימי קדם קצותו עד שיעמוד על השנת חושיו ופעולת כח הדמיון והוא כבן חמש או שש שנים, ואם הנפש היא ברוחה מקודם, וכמו שאמר חז"ל, ובפרט נפשות הדיקים שנבראו קודם בריאת העולם כמו שדרשו על פסוק (דס"ד) עם המלך במלכתו וגו', יהיה ענין התעלמות והשכחה ממה שהשיגה קודם כמו הזקן ששכח תלמודו מחמת אונסו, והאונס שלה היא היותה נחלבת מחמת כח הכבוד והשיגו לרעה אל קצו אחר הפכיו לה והוא עתה ידוע, וזהו מה שאמר ז"ל (גדה ל') בא מלאך וסוערו על פיו ומשכחו כל החורש כולם שאמר לפתח חמאת רובך:

ואחר שנודע ענין התעלמותה ממה שהשיגה קודם, נחזור לביאור הסבה השנית, והיא שרצה האל ית' להשפיע שפע נבואי על המוכנים בדי שיעידו בפי' על מציאותו ית' והשגחתו בזה העולם, כי השכל האנושי אינו מספיק להשגת דברים אלו על אמתתם ובפרט המון העם שאין מויליחם שכלם מן הכח אל הפועל ישתכשו בחלומות אלו, ולכן היה רצונו ית' להעמידם על האמת על ידי המוכנים לנבואה שיאמינו ויקבלו מהם כי יש דין ויש דיין, ויש עולם אחר, ויש שבר קוב לדיקים ועונם לרשעים, כי יהיו מקובלים דבריהם יותר בהודיע להם שישיגו הענין בטעם נבואי, ממה שהיו מאמינים דבריהם על דרך הודיעה מה שהשיגו בדרך המחקר, והנביאים עצמם אינם סומכים על מה שהשיגו קודם בחקירתם כמו שהם סומכים על מה שראו והשיגו בנבואה:

ובביאור הסבה השלישית, והיא שע"י הנבואה יודעו הדברים הנרלים חלל השי"ת מהבדלתי נרלים, נאמר, כי כבר ביאר סבה זו בעל העיקרים ז"ל מאמר ג' פרק שביעי, ואני אוסיף עליה דברים וחומר, כי יש הילוף בהודעת הדברים הנרלים אלו ית', כי הדברים שהשכל מחייבם צעמות הטוב והרעות הרע לה היה לורך להודיע כ"א להודעת חומר העונש הוא על העובר וגודל שבר המקיימם, והם שבע מצות בני נח שהודיע להם שחייבים מיתה על כל אמת

מהם, והודיע להם בזמן המבול כי קץ כל בשר בא לפני וגו' והנה הוא משיחה את הארץ, וא"כ כבר השיגו מדעתם שהיו העצירות החמורות נמאסות אללו יתברך, ולא נהדש בהם כ"א הודעת גדול העונם, ובדברים הנרלים חלל השי"ת שאין השכל מחייבם יש לורך לנבוא שיודיע רלון חלל יתברך בהם, ומפני שאין שיגו בחקו ית' והדברים הנרלים אלו בזמן אחד הם נרלים אלו לעולם, אמרו חז"ל (יומא כ"ח) שאברהם אבינו קיים כל החורש כולם כחש"כ עקב אשר שמע אברהם בקולו וגו', אלא שרצה להאריך בביאור רלונו ית' בכל הדברים בפרטם עד אשר יגיעו ישראל להיות המון רב שישם רבוא, כדי שיהפריס לכלם רלונו ית' במלות ואזהרות ויקבלום עליהם ועל זרעם ועל כל הנלוים עליהם, ועיקר ההודעה במלות ואזהרות שהשכל מחייבם, הוא הודעת ערך השכר והעונש הוא עליהם, ושאר המלות והאזהרות באין השכל מחייבם כמו החקים שגלסם פעמם, עיקר ההודעה בהם היא עצמות הדברים ושהיא עובר על מלות מלך:

ובביאור הסבה הרביעית לאחר, כ"א לא היה לורך הנבוא כ"א להודעת הדברים הנרלים והבדלתי נרלים, וכמו שכתב הרב בעל העיקרים ז"ל פרק שמיני, לא היה לורך שיקום עוד נבוא לעולם אחר מהם רבינו ע"ה, כי על ידו נודעו בכל הדברים הנרלים אלו והבדלתי נרלים בענין המלות והמוזר, וכמו שאין שיגו בו ית' כן לא יכול שום שיגו בדברים הנרלים והבדלתי נרלים אלו. ולזה הזהיר מורה (דברים י"ג) לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו וגו' והזהיר היא חקת עולם והיא מורשה לקבלת יעקב שמשמשת יחולתך עד סוף הדורות, וא"כ בענין הנרלה או בלתי נרלה אלו יתברך לא היה לורך שיקום עוד נבוא אחר מרע"ה, אלא מפני מה שמינע מהם שלימות והועלת להם ולדורות מהסבות החמם שזכרנו דרך כלל, אשר מכללם היא הרביעית הזאת שיש לורך לנבוא להזהיר בכל דור ודור וללנות שלא יעברו על מה שגלסו בהם סיני ע"י משה, שידוע שהוא הנרלה חלל השי"ת, והשקובים יטובו בהשגחה וכמו שגוה חותם הנביאים מלאכי ע"ה (מלאכי ג') וזכו הורח משה עבדי וגו', ואמר הנה אנכי שלח לכם את אליהו הנביא וגו' כן אבא והכיתי את הארץ חרס, אם לא ישובו בהשגחה שלימה, וגם כי הם מזהירים ועומדים ע"י מרע"ה שלא יעברו ולא יעברו יטובו בהשגחה, היה מרחמי חלל ית' לחזור ולהתרות בהם ע"י נביאיו צעת הורך, כי יר לב האדם רע מנעוריו, ואחר שמוטו דור המדבר שראו את מוסר כ' את גדלו ואת ידו החזקה וכו', יקומו דור אחר אשר לא הכין לבו ולא נאמרה אל אל רמו, וכמו שאמר מרע"ה (דברים א') וידעתם היום כי לא את בניכם אשר